

Rijksbegroting 2023 en de gevolgen voor gemeenten

Bijzondere ledenbrief

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Gemeentefinanciën	5
2 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	8
3 Justitie en Veiligheid	19
4 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	25
5 Infrastructuur en Waterstaat	28
6 Economische Zaken en Klimaat	31
7 Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	38
8 Sociale Zaken en Werkgelegenheid	40
9 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	47
10 Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking	55

Voorwoord

In deze ledenbrief geven we u een samenvatting van de voor gemeenten belangrijke kabinetsvoornemens in de rijksbegroting 2023 en de betekenis daarvan voor uw gemeente. Voor sommige voornemens is een extra budget opgenomen, sommige beleidsvelden gaan door zoals wij verwachtten en bij een enkel onderwerp blijven financiële inspanningen achterwege. Medewerkers van de VNG hebben het – beknopt – voor u opgesomd.

Prinsjesdag kenmerkt zich dit jaar door een groot aantal crises waar we als overheden gezamenlijk voor aan de lat staan. Denk aan de opvang van ontheemde Oekraïners, de asielcrisis, de stikstofdiscussie en de problemen rondom de bestaanszekerheid van inwoners. Door de hoge gas- en elektriciteitsprijzen dreigen veel mensen bij het naderen van de winter in grote financiële problemen terecht te komen. Het is terecht dat in de rijksbegroting veel aandacht is voor de koopkracht van inwoners. De voornemens voor een prijsplafond voor gas en elektriciteit moeten door het kabinet nog verder worden uitgewerkt. In de rijksbegroting is dit nog niet opgenomen. Vanzelfsprekend volgt de VNG dit op de voet.

Gemeenten sprongen het rijk de afgelopen maanden steeds weer bij om ervoor te zorgen dat problemen werden aangepakt. Om onze inwoners goed bij te kunnen blijven staan, moet het vizier niet langer alleen worden gericht op kortetermijnoplossingen maar moeten we ons vooral focussen op de lange termijn. Wij willen die stap naar voren zetten.

In deze begroting zet het kabinet een stap in de richting van een oplossing voor het financiële ravijn in 2026 door 1 miljard euro aan het gemeentefonds toe te voegen. Voor de periode na 2026 zien wij echter een forse terugval in het accres. Daar moet echt een oplossing voor komen. Ook het kabinet ziet de noodzaak van een structurele oplossing en doet daarom een procesvoorstel om hierover de komende tijd samen het gesprek te voeren.

Leonard Geluk
Algemeen directeur

1 Gemeentefinanciën

Gemeentefonds 2026 en verder

Wat wil het kabinet?

Deze zomer zijn er gesprekken gevoerd tussen het kabinet en de VNG over de aanhoudende zorgen van gemeenten over hun structurele financiële perspectief na 2025. Het kabinet heeft nu met de Miljoenennota besloten alsnog extra geld beschikbaar te stellen voor alleen het jaar 2026. Daarvoor is onder de noemer 'eenmalige rijksbijdrage' € 1 miljard extra toegevoegd aan het gemeentefonds. Daarvan is € 76 miljoen bestemd voor het btw-compensatiefonds en € 924 miljoen voor de algemene uitkering. Om de financiële hiaten die na 2025 ontstaan (door het wegvallen van de samen trap-op samen trap-af systematiek) op te lossen is aan de VNG een procesvoorstel voorgelegd voor een traject voor een herziening van de financiële verhoudingen. De Miljoenennota concretiseert verder niet de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied voor gemeenten na 2025. Wel wordt als proces geschetst dat begin 2023 meer duidelijk moet worden hoe het nieuwe structurele financieel arrangement eruit komt te zien na 2026.

In het regeerakkoord was afgesproken het extra cumulatief accres voor de periode 2022-2025 vanaf het jaar 2026 af te romen tot een niveau van € 840 miljoen en op die stand te bevroren. Daarmee heeft het kabinet de koppeling van het gemeentefonds aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven buiten werking gesteld. Vanaf dat jaar wordt alleen nog een accres voor de loon- en prijsontwikkeling toegekend. Het volume-accres blijft voor die jaren voorlopig nihil.

Als reden voert het kabinet op, dat het de financiële verhoudingen met ingang van 2026 wil herzien. Daarbij overwegen ze de mogelijkheid van een uitbreiding van het lokale belastinggebied ten koste van het gemeentefonds en ook een andere voeding van het gemeentefonds. De meerjarenraming van het accres moet in de ogen van het kabinet stabielere.

Geen gevolgen voor opschalingskorting

De eenmalige bijdrage van € 1 miljard in 2026, heeft geen (positieve) gevolgen voor de opschalingskorting. Het gehele restant van de opschalingskorting van € 675 miljoen wordt in 2026 weer aangezet. Dat blijft zo. Voor de jaren 2022-2025 is de korting wel bevroren. Dat was echter al bekend op basis van het regeerakkoord.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het accres voor 2026 komt ondanks de eenmalige rijksbijdrage nog steeds uit op een negatief bedrag van € 0,8 miljard. Daarbovenop is er nog de opschalingskorting van structureel € 675 miljoen. En het volume-accres blijft vanaf het jaar 2027 nihil. Vanaf 2027 wordt er alleen accres geraamd voor het opvangen van het stijgen van lonen en prijzen.

Nagenoeg alle gemeenten zullen voor het jaar 2023 een sluitende begroting kunnen presenteren. Maar met de septembercirculaire 2022 verkeren ze nog steeds in de onzekerheid of ze de accressen 2022-2025 kunnen inzetten voor uitgaven die leiden tot extra structurele kosten. Denk aan investeringen in de openbare ruimte en bovenwijkse voorzieningen voor woningbouw, investeringen in de energietransitie en klimaatadaptatie. Maar ook inhaalinvesteringen, zoals het onderhoud van wegen, kaden, bruggen, viaducten en onderwijsgebouwen. In meerjarenbegrotingen van gemeenten is daar op dit moment geen ruimte voor. Bij het gros van de gemeenten vertoont het jaar 2026 een tekort door het financiële ravijn.

Normaal zou het accres 2026 positief zijn geweest door respectievelijk een positief volume-accres en een positieve bijstelling voor de ontwikkeling van de lonen en prijzen van bij elkaar genomen € 2 miljard. Met de ingrepen uit het Regeerakkoord is in 2026 een financieel ravijn gecreëerd van afgerond € 4 miljard, dat nu met de eenmalige extra bijdrage met 1 miljard euro hersteld is. Na 2026 blijft

voorlopig echter ieder jaar een volume-accres ontbreken, zolang er geen nieuw structureel financieel arrangement is uitgewerkt, waarmee het ravijn vanaf 2026 verder uitdiept tot ruim € 6 miljard.

Accres 2022-2025

Wat wil het kabinet?

Het kabinet gaat voor het financieel-economisch beleid af op ramingen van het Centraal Planbureau (CPb). Het CPb verwacht voor het jaar 2023 een volumegroei van het bruto binnenlands product (bbp) met 1,5%. Die groei bedraagt in 2022 nog 4,6%. Daarnaast daalt de inflatie (CPI) van 9,9% voor het jaar 2022 naar 2,6% voor 2023. Voor de lange rente op staatsobligaties rekent het CPb 1,6%. De ontwikkeling cao-lonen blijft in 2023 met 3,7% binnen de perken. Het planbureau is daarmee optimistischer dan de voorspellingen van andere gerenommeerde instituten. Marktverwachtingen geven aan dat de ECB de beleidsrente naar 2,25% à 2,5% verhoogt. In de Verenigde Staten schroeft de Federal Reserve de beleidsrente op tot ruim 4,5%. Dit om de eerste verschijnselen van een prijs-loonspiraal en een blijvend hogere inflatie de kop in te drukken. Door het renteverskil tussen Europa en de VS daalt de koers van de euro ten opzichte van de dollar en importeren we ook inflatie door de duurdere dollar.

De autonome groei van de algemene uitkering van het gemeentefonds is gekoppeld aan de groei van (het grootste deel van) de netto-rijksuitgaven. Dit wordt het accres genoemd. Het accres is nodig voor het opvangen van de stijgende kosten van gemeenten als gevolg van inflatie, inwonergroei en hogere standaarden voor publieke voorzieningen als gevolg van meer welvaart. Het accres zelf is te splitsen in drie delen voor:

- prijsontwikkeling
- loonontwikkeling
- volumegroei

In het voorjaar stelde het kabinet voor om het volume-deel van het accres voor de kabinetsperiode 2022-2025 te bevriezen op de stand van de meerjarenraming van de Voorjaarsnota 2022. Dit voor meer rust op de rijksbegroting en gemeentebegrotingen. Het accres wordt wel blijvend geactualiseerd voor nieuwe ramingen voor de ontwikkeling van de lonen en prijzen, zodat het inflatierisico beperkt blijft. Daarvoor gaat men uit van de volgende indices en bijhorende gewichten, zoals gepubliceerd door het Centraal Planbureau: 60% loonvoet overheid, 20% prijs materiële overheidsconsumptie en 20% prijs bruto overheidsinvesteringen. De VNG heeft dit voorstel in juni na het verschijnen van de voorjaarsnota en de meicirculaire geaccepteerd.

Tabel 1.1 Opeenvolgende ramingen van het mengpercentage voor loon- en prijsbijstelling accres.

Jaar	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Septemercirculaire 2021	2,4%	2,0%	2,3%	2,4%	2,4%	2,4%
Meicirculaire 2022	4,4%	3,1%	3,4%	3,3%	3,1%	3,1%
Septemercirculaire 2022	5,3%	4,1%	3,4%	3,3%	3,1%	3,1%

Tabel 1.1 geeft in de onderste rij de nieuwe raming van de mengpercentages voor de loon- en prijsontwikkeling, die voor de accresberekeningen worden gebruikt. Voor de ramingen van 2024 en later zijn de cijfers van het Centraal Economisch Plan van dit voorjaar aangehouden, omdat de Macro Economische Verkenning niet verder dan 2023 vooruitkijkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Tabel 1.2 geeft de ontwikkeling van de accressen in de Miljoenennota 2023 ten opzichte van de meicirculaire 2022. Het accres voor het jaar 2022 is ten opzichte van de meicirculaire onveranderd. De correctie voor de loon- en prijsontwikkeling wordt voor het lopende jaar altijd definitief vastgesteld bij voorjaarsnota op basis van het Centraal Economisch Plan. De raming van de daadwerkelijke loon- en prijsontwikkeling voor het jaar 2022 is in de Macro Economische Verkenning (MEV) van Prinsjesdag echter naar boven bijgesteld. Als gevolg daarvan daalt dus het volume-accres, omdat het nominaal

accres 2022 al vaststaat op 8,4%. Het volume-accres komt met de nieuwe raming voor de loon- en prijsontwikkeling uit op een plus van 3,1%.

Tabel 1.2 Ontwikkeling accres septembercirculaire 2022

Jaar	2022	2023	2024	2025
Accres meicirculaire 2022 (x € mln.)	2.501	2.035	2.300	2.085
Nominaal accrespercentage	8,4%	6,0%	6,7%	5,9%
Volume-accres	4,0%	2,9%	3,3%	2,6%
Accres septembercirculaire 2022 (x € mln.)	2.501	2.424	2.390	2.129
Nominaal accrespercentage	8,4%	7,1%	6,7%	5,9%
Volume-accres	3,1%	2,9%	3,3%	2,6%

Bron: Meicirculaire 2022 & Septembercirculaire 2022

Voor het jaar 2023 is de correctie voor de loon- en prijsontwikkeling van het accres naar boven bijgesteld van 3,1% naar 4,1%. Het nominaal accres 2023 neemt hierdoor toe met € 389 miljoen. Het volume-accres blijft echter onveranderd 2,9%, omdat dit vastgezet is. Het percentage voor de loon- en prijsontwikkeling voor het jaar 2023 wordt komend voorjaar nog een keer opnieuw bijgesteld op basis van de raming van het Centraal Economisch Plan 2023.

Voor de jaren 2024 en 2025 bevat de Macro Economische Verkenning 2023 nog geen nieuwe ramingen voor de loon- en prijsontwikkeling. Die volgen pas met het centraal economisch plan in voorjaar 2023.

De nominale accressen voor de jaren 2024 en 2025 zijn met respectievelijk € 90 miljoen en € 45 miljoen wel licht gestegen, doordat de grondslagen waarover de loon en prijsbijstelling wordt berekend, zijn toegenomen door mutaties. Al met al is er deze kabinetsperiode 2022-2025 sprake van een ruim volume-accres van gemiddeld 2,9%.

Raming vrijval btw-compensatiefonds aan de algemene uitkering

Wat wil het kabinet?

Gemeenten kunnen hun betaalde btw op de inkoop voor overheidstaken terugvorderen op het Btw-compensatiefonds (BCF). Omdat de uitgaven van gemeenten gewoonlijk toenemen met inflatie, inwonergroei en welvaart, groeit het BCF jaarlijks met hetzelfde accrespercentage als het gemeentefonds. Daarnaast wordt het BCF bijgesteld voor de btw-component van taakmutaties. Als gemeenten in een jaar minder declareren op het BCF dan er aan middelen in zit, wordt het restant aan het gemeentefonds toegevoegd. Declareren gemeenten meer op het BCF dan erin zit dan wordt het tekort aangevuld met middelen uit het gemeentefonds. Sinds deze afspraak valt ieder jaar geld uit het BCF vrij aan de algemene uitkering.

Voor het jaar 2022 wordt de vrijval aan de algemene uitkering voorlopig geraamd op € 320,9 miljoen. Volgend jaar volgt het definitieve cijfer. In de meicirculaire 2022 viel de definitieve afrekening voor het jaar 2021 € 119,5 miljoen hoger uit dan in de septembercirculaire 2020 werd geraamd (€ 215,6 miljoen). Daarmee kwam de totale vrijval over het jaar 2021 uit op € 335,1 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een gemeente mag voor haar begroting 2023 en elke jaarschijf van de meerjarenraming 2024-2026 uitgaan van maximaal haar aandeel in de definitief gerealiseerde vrijval uit het BCF over het jaar 2021 van € 335,1 miljoen. Een gemeente kan er ook voor kiezen om van lagere bedragen uit te gaan, zoals bijvoorbeeld de raming voor het jaar 2023, omdat ze verwacht dat deze vrijval in de toekomst krimpt of om behoedzaam te begroten. Door uit te gaan van juist een flink lager bedrag creëert een gemeente als het ware een behoedzaamheidsreserve voor tegenvallers. Daarbij moet worden bedacht dat het beroep op het BCF middels declaraties al jaren achterblijft bij de voeding, doordat gemeenten erg weinig investeren. De investeringen van gemeenten zijn als gevolg van de vorige financiële crisis 2009-2015 teruggevallen en door financiële krapte in de achterliggende jaren niet meer opgeveerd. Als de investeringen nu wel opveren, dan slinkt de vrijval uit het BCF aan de algemene uitkering snel.

2 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

LOKALE DEMOCRATIE

Lokale politieke partijen

Wat wil het kabinet?

De minister van BZK blikt vooruit op de Wet op de Politieke Partijen (WPP). Daarin wordt opgenomen dat de lokale politieke partijen financiering krijgen. Hiermee geeft het kabinet uitvoering aan de motie van de Kamer die hierover is ingediend.

Het Kennispunt lokale politieke partijen ontvangt een subsidie van € 400.000 tot en met 2024.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Er komt financiering voor decentrale politieke partijen komt. De VNG gaat in gesprek over de invulling en uitvoering van dit onderdeel van de WPP. Het is van belang dat er extra budget vrijkomt voor de lokale politieke partijen en dat het budget niet afgaat van de huidige middelen voor ondersteuning van politieke partijen.

De subsidie voor het Kennispunt lokale politieke partijen wordt doorgezet, maar is voor slechts enkele jaren voorzien.

Wet Versterking participatie op decentraal niveau

Wat wil het kabinet?

De minister van BZK gaat zorgen voor meer invloed en zeggenschap van mensen bij grote opgaven zoals de energietransitie of de woningbouwopgave. Voor de lokale overheden vernieuwt het kabinet de afspraken via het wetsvoorstel Versterking participatie op decentraal niveau, met onder meer de mogelijkheid van het uitdaagrecht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten worden actief ondersteund bij het opstellen en vormgeven van een participatieverordening. Het programma Democratie in Actie krijgt een vervolg in derde kwartaal van 2022 en in 2023 en zij ondersteunt gemeenten actief bij het versterken van de lokale democratie.

Uitvoerbaarheidstoets decentrale overheden

Wat wil het kabinet?

Aan de hand van de Uitvoerbaarheidstoets decentrale overheden (Udo) die in 2022 is geïntroduceerd, wordt met een afwegingsproces aan de voorkant beter inzichtelijk maakt wat de effecten voor medeoverheden zijn van nieuw beleid van het rijk. Op die manier brengt het kabinet de taken en middelen voor decentrale overheden beter met elkaar in balans. In voorkomende gevallen en aan de hand van nader te bepalen randvoorwaarden zou de betrokkenheid van de minister van BZK als sluitstuk kunnen leiden tot medeondertekening van wetsvoorstellen die medeoverheden raken. Deze *contraseign* komt voort uit een eerder aangenomen motie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De brede inzet van de Udo moet de positie van gemeenten bij nieuw beleid versterken, onder meer door een beter inzicht te geven in de uitvoeringskosten.

Digitaal vergaderen

Wat wil het kabinet?

Tijdens de coronacrisis was fysiek vergaderen voor gemeenteraden niet altijd en overal mogelijk en heeft digitaal vergaderen zijn meerwaarde bewezen. Het kabinet werkt aan een permanente regeling voor digitale beraadslaging en besluitvorming. Het wetsvoorstel wordt in het eerste kwartaal van 2023 ingediend bij de Tweede Kamer.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Op dit moment is het voor gemeenteraden niet mogelijk om digitaal te beraadslagen en besluiten te nemen. Met de inwerkingtreding van een permanente regeling wordt het in elke situatie mogelijk om uit te wijken naar een digitaal alternatief.

Verkiezingen

Wat wil het kabinet?

Het kabinet treft voorbereidingen voor de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de waterschappen en voor de eilandsraden en kiescolleges in Caribisch Nederland op 15 maart 2023. Daarnaast werkt de minister van BZK, samen met de VNG, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) en de Kiesraad, verder aan de uitvoering van de Verkiezingsagenda 2030 die in 2021 is opgesteld. In deze agenda staan maatregelen die in de komende jaren nodig zijn voor de verdere ontwikkeling en vernieuwing en het onderhoud van het verkiezingsproces. De robuustheid en de toegankelijkheid van het verkiezingsproces worden versterkt. Dit gebeurt onder meer door de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen. Daarnaast werkt het kabinet samen met de betrokken partijen aan een betere toegankelijkheid van de verkiezingen, zodat zoveel mogelijk kiesgerechtigden zelfstandig kunnen stemmen. Het kabinet treft ook voorbereidingen om te kunnen starten met de eerste experimenten met het nieuwe stembiljet. Met een verzwaring van de rol van de Kiesraad in het verkiezingsproces en de vereenvoudiging van de procedure rondom kandidaatstellingen wordt gewerkt aan versterking van de kwaliteit. Het kabinet maakt vanaf 2023 structureel extra middelen vrij voor de uitvoering van de Verkiezingsagenda 2030 (€ 10,5 miljoen), waarbij ook gemeenten tegemoet worden gekomen in de stijgende uitvoeringskosten van het verkiezingsproces.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De op handen zijnde structurele vernieuwingen in de Verkiezingsagenda 2030 vragen op korte en langere termijn belangrijke aanpassingen in de werkprocessen van gemeenten. De Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen zal bij de verkiezingen in maart 2023 voor het eerst van kracht zijn. Deze wet brengt wezenlijke veranderingen in de procedure van het (her)tellen van de stemmen en controleren van uitslagen. Voor de uitvoering ervan ontvangen gemeenten, via de algemene uitkering van het gemeentefonds, structureel € 3,3 miljoen.

De VNG werkt, samen met het ministerie van BZK, het ministerie van VWS, de NVVB en de Kiesraad via het Actieplan toegankelijk stemmen verder aan de toegankelijkheid van de verkiezingen in maart 2023. Daarbij wordt onder meer ingezet op communicatie richting kiezers met een beperking of laaggeletterde kiezers. Als de parlementaire behandeling van de Wet kiescollege niet-ingezetenen tijdig wordt afgerond in 2022, zullen op 15 maart 2023 ook de leden van het kiescollege voor niet-ingezetenen worden verkozen. De gemeente Den Haag is belast met de uitvoering van deze wet.

Weerbaarheid en integriteit

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil in 2023 een nieuwe impuls geven aan de integriteit en weerbaarheid van het decentraal bestuur en de aantrekkelijkheid van politieke ambten. In het eerste kwartaal van 2023 stuurt het kabinet een integrale visie over integriteit van het openbaar bestuur naar de Tweede Kamer. Verder publiceert het kabinet in 2023 de tweejaarlijkse Staat van het bestuur. Dit biedt een beeld van hoe het decentrale openbaar bestuur in Nederland ervoor staat. Het kan aanleiding zijn voor het kabinet om nieuwe initiatieven voor het decentraal bestuur te nemen. Verder gaat het kabinet in 2023 het

eigen beleid voor openbaar bestuur en democratie doorlichten. Ook dit kan tot nieuwe inzichten en initiatieven van het kabinet leiden.

Het kabinet zet verder in op weerbaarheid van bestuur, middels het Programma Weerbaar Bestuur, met daarachter het Netwerk Weerbaar Bestuur. De cijfers uit onder meer de meest recente tweejaarlijkse monitor Integriteit en Veiligheid laten zien dat veel actoren in het openbaar bestuur en vooral decentraal op gemeentelijk niveau, te maken hebben met bedreigingen en intimidaties, daarin is al jaren een stijgende trend te zien. De meldingsbereidheid en het aantal aangiften lopen juist terug.

Het kabinet besteedt in 2023 ook expliciet aandacht aan de ondersteuning en de positie van decentrale volksvertegenwoordigingen, de burgemeester en de aantrekkelijkheid van politieke ambten. Bovendien vindt de verdere implementatie plaats van de 'Wet aanpassing APPA en enkele andere wetten 2021'. Dit omvat een aangepast Sollicitatiebesluit en het inhoudelijk gelijk trekken van de Algemene pensioen- en uitkeringswet politieke ambtsdragers met het ABP-reglement. Verder werkt het kabinet aan het plan om de politieke pensioenen onder te brengen in het nieuwe pensioenstelsel, waarvoor eind 2023 het wetsvoorstel in consultatie gaat.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Overheidsorganisaties en vertegenwoordigers daarvan hebben helaas steeds vaker te maken met agressie, intimidatie en andere ondermijnende invloeden. Politieke ambtsdragers of ambtenaren moeten zonder oneigenlijke druk of dwang van buitenaf hun ambt kunnen vervullen. Daarom wordt als reactie op de steeds vaker voorkomende intimidatie en agressie ingezet op weerbaarheid en veiligheid. De integriteit van bestuurders is belangrijk voor het vertrouwen van inwoners in de overheid. Dat vertrouwen is het fundament onder onze democratische rechtsstaat. Een onderdeel hiervan is het aantrekkelijk houden en maken van de positie van politieke ambtsdragers. Bij een aantrekkelijk politiek ambt voor diverse groepen hoort ook een daarop toegesneden rechtspositie.

Extremisme, radicalisering en maatschappelijke onrust

Wat wil het kabinet?

Bij het ministerie van BZK zijn er zorgen om de blijvende dreiging vanuit de jihadistische beweging, met daarnaast de steeds groter wordende dreiging vanuit rechts-extremistische hoeken. Dit komt ook terug in de begroting van J&V. Verder vormen complotdenkers en andere groepen die standaard tegen de overheid ageren een grotere bedreiging van de overheid, waarbij de digitale wereld waarin zij zich begeven als uitdaging wordt gezien. De aanpak van de jihadistische dreiging is effectief gebleken en het kabinet bouwt voort op de lijn die in 2022 is ingezet.

Het onderwerp van maatschappelijke onrust houdt nauw verband met extremisme en radicalisering. Vanuit het ministerie van BZK wordt ook in 2023 verder ondersteuning aangeboden aan landelijke en lokale partners met betrekking tot maatschappelijke onrust en ongenoegen.

De daarvoor aangestelde adviescommissie 'Versterken weerbaarheid democratische rechtsorde' zal daarbij een grote rol gaan spelen. De uitkomsten van de onderzoeken van deze commissie zullen enerzijds moeten bijdragen aan de weerbaarheid van onze democratie tegen polarisatie, extremisme en radicalisering. Anderzijds moeten deze onderzoeken het de democratische rechtsorde versterken en het vertrouwen daarin vergroten. Zie hieronder ook onder desinformatie. De rol en taak van de AIVD wordt hierbij nog expliciet benoemd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is goed dat succesvolle aanpakken en methodes worden voortgezet in het kader van de aanpak van extremisme en radicalisering. Daarin is voor gemeenten de relatie met het preventiebeleid van groot belang, zoals dat bijvoorbeeld bestaat (en nog verder wordt ontwikkeld) voor het tegengaan van jeugdcriminaliteit en de jonge aanwas voor de criminele netwerken rond ondermijnende criminaliteit. Gemeenten zoeken ook naar de manieren waarop zij de kwetsbare groepen in hun digitale wereld kunnen bereiken.

Rond de reactie op en aanpak van maatschappelijke onrust en sentimenten staat niet wat het kabinet expliciet gaat doen in 2023 aan de verder polariserende maatschappij en de mogelijke gevaren

hiervan op zowel sociaaleconomisch als geografisch gebied. In de rijksbegroting staat geen specifieke visie hierop en er zijn voor deze aanpak geen extra middelen beschikbaar gesteld.

Desinformatie

Wat wil het kabinet?

Het kabinet werkt samen met andere betrokken partijen om desinformatie aan te pakken. Dat doet het om de weerbaarheid tegen desinformatie te vergroten, de informatiepositie te verstevigen en te reageren als het nodig is. Daarnaast werkt het kabinet op Europees niveau aan regels die ervoor moeten zorgen dat sociale mediabedrijven de verspreiding van desinformatie verminderen. Daarnaast werkt het ministerie van BZK op Europees niveau aan regels die ervoor moeten zorgen dat sociale mediabedrijven de verspreiding van desinformatie verminderen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zien zich in toenemende mate geconfronteerd met maatschappelijk onbehagen en onrust. Deze wordt steeds vaker digitaal gevoed met desinformatie en/of complottheorieën en komt tot uiting in zowel de online en fysieke leefwereld. De aanbevelingen van de adviescommissie Versterken weerbaarheid democratische rechtsorde zullen eraan bijdragen om de kans op escalatie voortkomend uit het maatschappelijk onbehagen te verkleinen.

Bovenstaande zal vorm krijgen in het voortzetten van de interbestuurlijke ondersteuning door middel van leeraanbod en een ondersteuningsnetwerk. Daarnaast zal vanuit de behoefte op informatiepositie van lokale bestuurders de mogelijkheden worden onderzocht voor online monitoring bij maatschappelijke onrust.

DIGITALE OVERHEID EN DIGITALE SAMENLEVING

Waardengedreven digitale samenleving

Wat wil het kabinet?

Digitalisering verandert de samenleving. Zij verrijkt onze maatschappij en heeft ons leven aangenamer en makkelijker gemaakt. Tegelijkertijd zorgt het voor een digitale kloof en groeiende ongelijkheid in de samenleving en staan waarden als privacy en zelfbeschikking onder druk. Voor het kabinet is het de uitdaging om deze kansen te pakken en deze uitdagingen aan te gaan. Het kabinet neemt haar verantwoordelijkheid door een sterke, anticiperende rol te spelen in de digitalisering die past bij Nederlandse waarden als veiligheid, democratie en zelfbeschikking.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief dat het kabinet een impuls geeft aan de borging van publieke waarden en grondrechten in de digitale samenleving. Sinds de komst van de Staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering klinkt er een stevig geluid op dit onderwerp. Gemeenten hebben baat bij de ontwikkeling van instrumenten die hen helpen om maatschappelijk verantwoord te innoveren. Tegelijkertijd zijn de extra inspanningen op het eerste oog beperkt. Gemeenten staan klaar om instrumenten als de Code Goed Digitaal Openbaar bestuur of de Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmen (IAMA) in de praktijk te toetsen, maar hebben daar geen middelen voor.

Het digitale fundament

Wat wil het kabinet?

De kabinetsaanpak van digitalisering bestaat uit vier onderdelen die sterk vervlochten zijn: vanuit het digitale fundament (de democratische randvoorwaarden) werkt zij aan het digitaliseren van de overheid, de samenleving en de economie. Hierbij zet het kabinet de mens centraal. Het ministerie van BZK voert de regie op de hoofdlijnen van het kabinetsbrede digitaliseringsbeleid en richt zich op het digitale fundament en op de digitale overheid.

Om de Nederlandse democratische waarden en grondrechten te waarborgen investeert het kabinet in een stevig (digitaal) fundament. Nederland heeft een vertaling nodig van het maatschappelijk

fundament (democratie, grondrechten en rechtsstaat) naar de digitale context. Hiertoe ontwikkelt het kabinet een langetermijnvisie met handelingsperspectieven: een jaarlijks te actualiseren Werkagenda Digitalisering. Zo geeft het kabinet richting aan de snelle en voortdurende ontwikkeling van de digitalisering. Ook stimuleert het ministerie van BZK de interbestuurlijke samenwerking, onder andere met regiodeals, citydeals en de agenda stad.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten hadden behoefte aan één aanspreekpunt op het gebied van digitalisering en dat is er met de aanstelling van de Staatssecretaris van Digitalisering gekomen. De Werkagenda Digitalisering vormt een belangrijke uitwerking van het beleid op het gebied van digitalisering. Gemeenten zitten stevig aan tafel bij de vorming van de werkagenda en benadrukken het interbestuurlijke karakter van de maatschappelijke opgave waar we als overheden voor staan. Gemeenten zullen bovendien bijdragen aan de uitvoering van de gezamenlijke ambities. Door deelname aan de regiodeals, citydeals en agenda stad is stimulering mogelijk.

Digitalisering in Europa, Nederland en Internationaal

Wat wil het kabinet?

Europa komt vaak in de rijksbegroting terug, maar dan gaat het vooral over de oorlog in Oekraïne, de energiecrisis en de geopolitieke context. Hierin wil het kabinet proactief zijn. Er wordt heel beperkt gesproken over de Europese kaders die op korte termijn op Nederland afkomen vanuit de Digital Decade en Green Deal. Het ministerie van BZK geeft aan hier proactief in te willen acteren maar dit is nergens concreet gemaakt

Wat betekent dit voor gemeenten?

De impact van de nieuwe Europese kaders zijn groot en moeten naar verwachting in 2026 geïmplementeerd zijn. De verwachte ontwikkel-, implementatie en beheerkosten in de komende twee jaar zullen naar verwachting heel groot zijn. Hier is in de begroting niks voor opgenomen. De investeringen en de Europese kaders bieden een oplossing voor de verschillende crisissen mits goed geïmplementeerd.

Datagedreven werken en de interbestuurlijke datastrategie

Wat wil het kabinet?

Door meerdere ministeries wordt expliciet gesproken over datagedreven werken, of over het veilig en verantwoord inzetten van data en algoritmen voor betere beleidsvorming en dienstverlening. Het gaat dan om het verzamelen (of inkopen) van data, het delen van data en het maken van afspraken en infrastructuren om data te delen. Het ministerie van BZK coördineert de interbestuurlijke datastrategie (IBDS), met financiering tot en met 2031. Via de IBDS wordt het stelsel van basisregistraties doorontwikkeld tot een federatief datastelsel. Daarnaast wordt gewerkt aan concrete dataprojecten voor maatschappelijke opgaven door het ministerie van BZK en andere ministeries.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De interbestuurlijke datastrategie is in 2021 samen met de VNG opgesteld. De IBDS zit nu in de opstartfase en ook nu is de VNG in de uitvoering op alle niveaus betrokken. Gemeenten kunnen ondersteuning krijgen bij dataprojecten, vragen indienen bij de adviesfunctie, en snellere samenwerkingen vinden. Ook bij de vakdepartementen begint meer bewustzijn over datagedreven werken te komen. De VNG blijft zich in samenwerking en gesprek ervoor inzetten om datavoorzieningen van het rijk ook toegankelijk en bruikbaar voor gemeenten te maken.

Werk aan Uitvoering

Wat wil het kabinet?

In het Coalitieakkoord is vastgelegd dat het kabinet werkt aan een overheid die betrouwbaar, dienstbaar, dichtbij en rechtvaardig is en het programma Werken aan Uitvoering (WaU) voortzet. Het ministerie van BZK zet hierbij in op de digitale identiteit, regie op gegevens, een voortgang van de datastrategie en een centraal digitaal loket binnen Europa. Ook wordt met andere departementen

verder gewerkt aan de één-loketfunctie en het handelingsperspectief voor gemeenten en uitvoeringsorganisaties. Vanuit het WaU-budget zijn middelen beschikbaar voor het verbeteren van de uitvoering en dienstverlening. Een deel van deze middelen wordt overgeboekt van de aanvullende post naar de begroting van SZW. Met de middelen wordt, onder andere, geïnvesteerd in de digitalisering van de SVB en het programmabureau WaU (onderdeel van SZW) om de dienstverlening van de overheid te verbeteren (€ 25 miljoen in 2027).

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Gemeenten zijn nauw betrokken bij het programma WAU. Er zijn verschillende sporen waaronder activiteiten worden geschaard. Bijvoorbeeld: Gemeenten denken actief mee in het vormgeven van een loketfunctie waarin er mogelijkheid is tot persoonlijk contact en inwoners terecht kunnen met hun vragen. Daarnaast zijn gemeenten betrokken bij het versnellen van de digitale agenda, en het verbeteren van de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving.

Single Digital Gateway (SDG)

Wat wil het kabinet?

ICTU ontvangt een bijdrage voor activiteiten voor de Single Digital Gateway. Het betreft ondersteuning in contacten met Nederlandse overheidspartijen, belanghebbenden en van het ministerie van BZK in de rol van Nationaal Coördinator SDG in contacten met de Europese Commissie ter uitvoering van de SDG. Daarnaast voert ICTU activiteiten uit om overheidsorganisaties te stimuleren de SDG in Nederland te implementeren. De activiteiten in 2023 staan in het teken van het optimaliseren van informatie en procedures die via het portaal Your Europe beschikbaar worden gesteld.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Gemeenten dienen aan te sluiten op de invoervoorziening SDG voor 31 december 2022 om uitvoering te geven aan de verplichtingen uit annex I van de SDG. Het ministerie van BZK (ICTU) en de VNG werken samen om gemeenten te helpen bij de implementatie van de openstelling van procedures.

Open overheidsinformatie

Wat wil het kabinet?

In 2022 is de Wet open overheid gedeeltelijk in werking getreden. Het agentschap Kennis- en Exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicaties (KOOP) werkt in opdracht van BZK aan het inrichten van het Platform voor openbare overheidsinformatie (PLOOI). Dit is de beoogde publicatievoorziening voor documenten die volgens de Woo actief openbaar moeten worden gemaakt. Naar verwachting wordt in 2023 gestart met het verplicht actief openbaar maken van de eerste categorieën. Op een nader te bepalen moment in 2023 zal de verplichting uit de Wet elektronische publicaties (Wep) om conceptstukken digitaal ter inzage te leggen in werking treden.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Gemeenten zullen de komende vijf jaar gefaseerd de actieve openbaarmaking van Woo-informatie categorieën moeten implementeren. Daartoe ontvangen zij in totaal een bedrag van € 164 miljoen via het gemeentefonds. De VNG spant zich ervoor in dat de inrichting van PLOOI aansluit op de standaarden en werkwijze van gemeenten. Hiernaast moeten zij de informatiehuishouding op orde brengen. Voor dit onderdeel zijn geen extra middelen beschikbaar gesteld. De VNG zal vanuit het project Grip op informatie gemeenten informeren en ondersteunen, onder meer via leveranciersmanagement, en kennisdeling bevorderen. KOOP ondersteunt de digitale terinzagelegging niet centraal; gemeenten kunnen hiervoor een digitale applicatie op de markt aanschaffen.

Informatiepunten Digitale Overheid (IDO)

Wat wil het kabinet?

Er zijn momenteel circa 500 Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) bij bibliotheken, een project van de uitvoeringsorganisaties verenigd in de Manifestgroep en de Koninklijke Bibliotheek. Alle

inwoners kunnen terecht bij deze fysieke hulppunten in de buurt voor problemen of vragen over (online) overheidsdienstverlening. De begroting laat zien dat in 2023 € 20,9 miljoen is gereserveerd ten behoeve van de IDO's. De Alliantie Digitaal Samenleven ontvangt een subsidie ter bevordering van de digitale bewustwording ten behoeve van mensen die niet mee kunnen doen in de digitale samenleving. BZK zet zich verder voor digitale inclusie, vermindering van regeldruk voor burgers, digitaal bewustzijn en zelfredzaamheid.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Eerder spraken de VNG en het ministerie van BZK af dat de financiering IDO's per 2023 naar de gemeenten wordt overgeheeld. De VNG ondersteunt gemeenten bij de voorbereiding op deze taak vanuit het project Lokale regie op IDO's, onder meer met een handreiking. De VNG en het ministerie voeren momenteel overleg over een specifieke uitkering om IDO's in stand te houden en digitale inclusie langs deze weg te bevorderen. Op basis daarvan zullen gemeenten per 1 januari 2023 middelen ontvangen, waarmee de subsidieaanvragen die bibliotheken in verband met het IDO hebben gedaan kunnen worden bekostigd. Gemeenten kunnen via de Alliantie samenwerken met onder meer het bedrijfsleven samenwerken om digitale inclusie te bevorderen.

Inclusieve dienstverlening: Omnichannel

Wat wil het kabinet?

De VNG ontvangt ongeveer € 3 miljoen subsidie voor de verdere ontwikkeling van de omnichannel aanpak en de bijbehorende implementatie. Gebruikers Centraal ontvangt een bijdrage voor het werken aan de gebruiksvriendelijke, begrijpelijke, inclusieve (online) dienstverlening en communicatie van de overheid.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Gemeenten kunnen gebruik maken van de innovatieve MijnZaken track & trace functionaliteit van Omnichannel die wordt ontwikkeld door de pilotgemeenten. Dit wordt begeleid door VNG Realisatie en geïmplementeerd in digitale kanalen. Via MijnZaken kan aan burgers en ondernemers op transparante wijze statusinformatie over aanvragen van gemeentelijke producten worden geboden. Gemeenten kunnen via Gebruikers Centraal kennisnemen van Omnichannel en andere producten, modellen en standaarden die worden ontwikkeld om inclusieve dienstverlening te bevorderen.

Digitale toegankelijkheid

Wat wil het kabinet?

De VNG ontvangt een subsidie ten behoeve van het aanjagen van de digitale toegankelijkheid bij gemeenten. Logius ontvangt een bijdrage voor DigiToegankelijk.nl. Dit betreft de ondersteuning aan overheidsorganisaties bij het implementeren van de toegankelijkheidsrichtlijn WCAG 2.1. Zo dienen websites en mobiele applicaties voor iedereen bruikbaar te zijn: jong, oud, met of zonder beperking.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Gemeenten zijn verplicht uitvoering te geven aan het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid (BDTO). De VNG spant zich in om compensatie te krijgen voor de kosten die deze opgave met zich meeneemt. Het ministerie van BZK en de VNG zijn in gesprek over de inrichting van het interbestuurlijk toezicht, waarvan is afgesproken dat deze niet bij de provincies komt, maar landelijk wordt georganiseerd. ICTU zal een programma starten dat voorstellen doet en tools ontwikkelt voor het interbestuurlijke toezicht. Het VNG Aanjaagteam digitale toegankelijkheid draagt bij aan de gemeentelijke implementatie van het BDTO.

Archieven

Wat wil het kabinet?

In 2022 is de Tweede Kamer begonnen met de behandeling van het wetsvoorstel tot modernisering van de Archiefwet 1995. Behandeling in beide Kamers zal naar verwachting duren tot in het jaar 2023. Ook na het voorgenomen uittreden door het Ministerie van OCW uit de gemeenschappelijke

regelingen rondom de 11 Regionale Historische Centra per 1 januari 2024 zal de bijdrage ten behoeve van het bewaren van decentrale rijksarchieven worden voortgezet.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Volgens het wetsvoorstel moeten gemeenten een archivaris aanstellen en eerder, na 10 jaar, te bewaren documenten naar de archiefdienst overbrengen. De impact van de Archiefwet is mede afhankelijk van de eisen in het nieuwe Archiefbesluit en de Archiefregeling. In 2022-2023 zal daarom door VNG een nadere uitvoeringstoets worden opgesteld. De betreffende gemeenten zullen geen financiële gevolgen van het uitreden van het rijk uit de RHC's moeten ondervinden. De RHC's zullen een eigen e-depotvoorziening moeten treffen.

Reisdocumentenstelsel

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil het betrouwbare imago van het Nederlandse reisdocument hoog houden. In 2023 gaat het kabinet verder met de verbetering van het reisdocumentenstelsel. Naast de voorzetting van het project Verbeteren Reisdocumenten Stelsel (VRS) worden projecten gestart gericht op het verbeteren van het aanvraag- en uitgifteproces van reisdocumenten. Dit proces zal simpeler en minder mens-afhankelijk worden ingericht, met als doel onder andere onterechte verstrekking van reisdocumenten en onterecht vervallen van reisdocumenten te voorkomen. Daarnaast werkt het kabinet aan de online identiteit binnen het gehele stelsel.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De beoogde verbeteringen voor het aanvraag- en uitgifteproces van reisdocumenten, zullen impact hebben op de huidige gemeentelijke taken, processen en informatievoorzieningen hierin. De VNG zal dan ook samen met de NVVB de beoogde verbeteringen beoordelen, beïnvloeden en wanneer nodig op impact laten toetsen.

Generieke Digitale Infrastructuur (GDI)

Wat wil het kabinet?

De nieuwe besturing van de GDI is vanaf 2022 van start gegaan, waarbij de politieke verantwoordelijkheid en de opdrachtgeversrol van het ministerie van BZK beter zijn verankerd. De centrale financiering loopt vanaf 2023. Het wordt het eenvoudiger om het gebruik van de GDI te bepalen op basis van de meerwaarde voor burgers en ondernemers, omdat de gebruikers niet meer financieel hoeven bij te dragen aan de kosten van de GDI.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De nieuwe governancestructuur van het Meerjarenprogramma Infrastructuur Digitale Overheid (MIDO) is begin 2022 in werking getreden en begint verder vorm te krijgen. De VNG brengt via deze structuur van de GDI, al dan niet in samenwerking met andere medeoverheden, wensen en eisen van gemeenten in bij de uitwerking van de nieuwe structuur. Hierbij zetten we ons in voor meer invloed op het beleid, de kosten en meer ruimte voor onze functionele wensen en prioriteiten. Gemeenten kunnen de GDI dan effectief benutten voor verdergaande digitalisering van de gemeentelijke dienstverlening. De centrale financiering houdt voor gemeenten in dat er een structurele uitname uit het gemeentefonds is voor de GDI. Via die weg dragen gemeenten als gebruiker wél bij aan de kosten van de GDI. Deze centrale financiering moet leiden tot minder administratieve lasten door naheffingen en verrekenprocessen voor gecombineerde belastingsamenwerkingen met waterschappen.

Geo-informatie en geo-basisregistraties

Wat wil het kabinet?

Omdat de minister van BZK een regisserende rol heeft ten aanzien van de geo-informatie in Nederland en systeemverantwoordelijk is voor de Nationale Geo-informatie-infrastructuur wil het kabinet zorgen voor een toekomstvaste exploitatie van de geo-basisregistraties en basisvoorzieningen en de verdere doorontwikkeling van deze nationale geo-informatie-infrastructuur in het kader van de ontwikkelvisie Doorontwikkeling in Samenhang (DiS-Geo).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten vervullen een grote rol binnen het stelsel van basisregistraties en daarbinnen de geo-basisregistraties. De doorontwikkeling is voor hen dan ook een belangrijke ontwikkeling waar zij al jaren over meedenken. Tot op heden waren belangrijke randvoorwaarden zoals financiering niet ingevuld, waardoor voortgang uitbleef. De passage in de rijksbegroting biedt een opening om tot nieuwe financiële afspraken te komen, zodat in het kader van maatschappelijke opgaven in het fysiek domein ervoor gezorgd kan worden dat de benodigde geo-informatie hiervoor beschikbaar komt en blijft.

WONEN EN RUIMTELIJKE ORDENING

Woningbouwimpuls

Wat wil het kabinet?

Met de regeling Woningbouwimpuls (Wbi) kunnen gemeenten een bijdrage krijgen om het woningtekort op te lossen. De beschikbare middelen van € 222 miljoen zijn bestemd voor de vijfde tranche van de Wbi. Voor de Wbi is na 2023 geen budget meer gereserveerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De 4^e tranche van de Woningbouwimpuls is inmiddels gesloten. In december 2022 wordt bekend welke projecten een bijdrage krijgen voor het versnellen van de bouw. De vijfde tranche van de Wbi is nog in voorbereiding.

Ouderenhuisvesting

Wat wil het kabinet?

Begin 2022 is de regeling ontmoetingsruimten in ouderenhuisvesting opengesteld. Voor ouderenhuisvesting is in 2023 € 18 miljoen beschikbaar. Met het totale bedrag kunnen ongeveer 250 ontmoetingsruimten worden gebouwd. Een geclusterde woonvorm met één ontmoetingsruimte omvat gemiddeld 47 woningen. In totaal kunnen hierdoor ongeveer 12 duizend ouderenwoningen mogelijk worden gemaakt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De stimuleringsregeling is te vinden op de website van de RVO en loopt tot 30 november 2022.

Volkshuisvestingsfonds

Wat wil het kabinet?

In het Coalitieakkoord is het vervolg van het volkshuisvestingsfonds (VHF) aangekondigd. Voor het fonds worden extra middelen gereserveerd voor 2023 tot en met 2026. Het fonds is gericht op herstructurering van de bestaande woningvoorraad in kwetsbare gebieden door middel van een impuls in leefbaarheid, (maatschappelijke) voorzieningen en buitenruimte. Het kabinet stelt in 2023 € 142,5 miljoen beschikbaar voor medeoverheden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In het coalitieakkoord is bekendgemaakt dat het Volkshuisvestingsfonds wordt verlengd. Het is nog niet bekend wanneer de regeling opnieuw open gaat.

Grootschalige woningbouwgebieden

Wat wil het kabinet?

Het kabinet stelt in 2023 € 475 miljoen beschikbaar aan gemeenten ten behoeve van grootschalige woningbouwgebieden. Dit betreffen middelen voor de inzet van brede gebiedsontwikkeling in de 17 grootschalige NOVEX woningbouwlocaties en daarbuiten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet komt nog met een specifieke uitkering.

Nationaal Isolatieprogramma

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil (kwetsbare) huishoudens financieel ondersteunen bij het nemen van energiebesparende maatregelen. Daarom stelt het in 2023 en 2024 in totaal € 300 miljoen extra beschikbaar voor het Nationaal Isolatieprogramma.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Vanaf 2023 kunnen gemeenten plannen indienen voor de lokale aanpak van het Nationaal Isolatieprogramma (actielijn 1).

Wonen en Zorg

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil een werkagenda opstellen over huisvesting voor ouderen op basis van bestuurlijke afspraken 'Wonen voor Ouderen' van april 2021, waarbij aangegeven is dat pas een volgend kabinet een besluit neemt. Dit wekt de indruk dat besluiten over de huisvesting uitgesteld worden. In de brief van 4 juli aan de Tweede Kamer heeft de minister van langdurige zorg evenwel aangegeven dat het scheiden wonen en zorg doorgezet wordt en de capaciteit van intramurale pleegzorgplekken wordt bevroren op 130 duizend. Vanwege de vergrijzing is er zekerheid nodig over het bouwen van geclusterde ouderenwoningen zonder zorg, maar ook met pleegzorg. In deze paragraaf geeft het kabinet aan dat pas een volgend kabinet hierover een besluit zal nemen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Uitstel van besluiten omtrent de huisvesting van zorgbehoevende ouderen gaat over vijf tot tien jaar forse problemen opleveren voor gemeenten en zorgverleners, maar ook voor de zorgvragers zelf en hun mantelzorgers. Het is ondertussen onwaarschijnlijk dat de bouwambities uit de bestuurlijke afspraken van 2021 gerealiseerd worden. Allereerst door algemene problemen in de woningbouw (stikstof, prijzenstijgingen, tekorten aan grond en arbeidskrachten). Ten tweede omdat de Nationale Prestatieafspraken met de corporaties van juli 2022 wel voorzien in 50 duizend geclusterde ouderenwoningen, maar niet in 50 duizend aanvullende woningen waarin verpleegzorg geleverd wordt. Dergelijke woningen hebben ook een hogere onrendabele top.

Het aantal 75-plussers in de bevolking stijgt van 1,4 miljoen in 2020 naar 2 miljoen in 2030, waarvan 560 duizend ouder dan 85. Zonder voldoende geschikte woningen komt de houdbaarheid van de Wmo verder onder druk. Gemeenten worden geconfronteerd met een forse toename van zorgvragen van ouderen en daarmee een stijging van Wmo-uitgaven in de komende tien jaar. Het is daarom van belang om de geplande uitbreidingen van intramurale (verpleeg)zorginstellingen en verpleegzorgplekken zoveel mogelijk door te zetten en ook om bestaand zorgvastgoed zoveel mogelijk te behouden, danwel om te laten zetten naar vormen van zelfstandige ouderenwoningen.

Huisvestingspakket statushouders

Wat wil het kabinet?

Voor de huisvesting van statushouders neemt het kabinet een pakket aan maatregelen. In lijn met het programma 'Een thuis voor iedereen' en het Woningbouwprogramma wordt vanuit de middelen voor de Woningbouwimpuls (€ 100 miljoen) versneld ingezet op de transformatie van bestaande gebouwen en de bouw van nieuwe flexwoningen. Het rijksvastgoedbedrijf is momenteel bezig met de aankoop van 2 duizend flexwoningen. Gemeenten en corporaties kunnen deze plaatsen, waarna ze eventueel landelijk verplaatst kunnen worden. Ook zal het rijksvastgoedbedrijf enkele bestaande en nog aan te kopen panden transformeren voor de tijdelijke huisvesting van statushouders.

Daarnaast heeft het rijk toegezegd dit jaar met een landelijke garantieregeling te komen. Hiermee wordt aan partijen meer zekerheid geboden over de herplaatsing en exploitatie van tijdelijke woningen, waardoor sneller investeringsbeslissingen kunnen worden genomen. Als uitgangspunt geldt daarbij dat eventuele restrycties bij uitputting van het budget evenredig worden gedragen

door gemeenten, corporaties en het rijk. Komende tijd zal de regeling conform het beleidskader voor risicoregelingen worden uitgewerkt.

Tot slot is er ter ondersteuning van tijdelijke woningbouwprojecten door BZK een Taskforce Versnelling Tijdelijke Huisvesting gecreëerd. Het kabinet stelt hiervoor € 12 miljoen beschikbaar. De Taskforce kan advies en in sommige gevallen financiële ondersteuning bieden. Gemeenten die hierin geïnteresseerd zijn kunnen contact opnemen met de Taskforce via het contactformulier op realisatiehuisvesting.nl.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de bestuurlijke afspraken over asielopvang staat het streven om in de tweede helft van dit jaar 20 duizend statushouders te huisvesten. Dat is meer dan de vastgestelde taakstelling, met het doel een versnelde uitstroom uit de COA-opvang te realiseren en zo de crisishulpopvang af te kunnen bouwen. De financiële impuls vanuit het rijk kan hieraan bijdragen. Desalniettemin blijft dit – gezien de zeer krappe woningmarkt en andere te huisvesten aandachtsgroepen – een fikse opgave. Naar verwachting blijft ook de taakstelling voor 2023 relatief hoog.

KONINKRIJKSRELATIES

Caribisch deel van het Koninkrijk

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil in Caribisch Nederland (de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba) werken aan de verbetering van bestaanszekerheid en het verminderen van armoede. Vanaf 2023 is hiervoor structureel € 30 miljoen extra beschikbaar gesteld. Het kabinet besteedt specifiek aandacht aan het versterken van de bestuurs- en uitvoeringskracht van de eilanden. Samen met de VNG is er een pilotproject gestart voor een uitwisselingsnetwerk tussen Europees Nederlandse gemeenten en het Caribisch deel van het Koninkrijk (de drie openbare lichamen en de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Nederlandse gemeenten kunnen deelnemen aan het uitwisselingsnetwerk en kennis en expertise delen voor de versterking van het lokaal bestuur in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Via VNG International worden hulpverzoeken van de eilanden voor technische assistentie gekoppeld aan Nederlandse gemeenten.

3 Justitie en Veiligheid

Aanpak georganiseerde criminaliteit

Georganiseerde criminaliteit heeft een ondermijnende uitwerking op de samenleving en tast de leefbaarheid en veiligheid aan. Ook andere problemen van inwoners vragen om aandacht en zorg, bijvoorbeeld bij mensen met onbegrepen gedrag en mensen die terugkeren uit detentie. Rode draad is dat verschillende overheden zich samen moeten richten op inwoners in wijken, buurten en gebieden. Domeinoverstijgende aanpak is hierbij het sleutelwoord.

Jongeren zijn extra kwetsbaar voor verlokkingen enerzijds maar anderzijds ook gevoelig voor druk en dwang om het verkeerde pad te kiezen. Met de rijksbegroting voor 2022 en het coalitieakkoord werd het tij van bezuinigen op veiligheid gelukkig al gekeerd en omgebogen naar investeren.

Wat wil het kabinet?

Aanpak ondermijnende criminaliteit

De aanpak van ondermijning wordt samen met alle overheidspartijen verder uitgebouwd. Investerings zijn gericht op verdere versterking van opsporing en vervolging, de kroongetuigenregeling, internationale samenwerking, de aanpak van logistieke knooppunten en de aanpak van criminele geldstromen. Daarnaast zijn de middelen in de begroting verwerkt voor de versterking van de aanpak door de Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's), de plannen rond preventie met gezag, de aanpak van mainports en het Strategisch Kenniscentrum.

In het regeerakkoord was extra geld vrijgemaakt voor de aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit. In 2023 wordt er € 40 miljoen beschikbaar gesteld. Dit bedrag loopt op tot € 100 miljoen vanaf 2025.

Preventieve aanpak van georganiseerde jeugdcriminaliteit en bredere veiligheidsproblematiek

Hiervoor is in 2023 € 143 miljoen beschikbaar. In 2022 startte de aanpak al in 15 gemeenten waar problemen met jonge criminelen het grootst zijn. Met het geld verlengt het kabinet de aanpak om kwetsbare jongeren op het rechte pad te houden en ontstaat er ruimte voor uitbreiding van de aanpak. De plannen gaan uit van een domeinoverstijgende en wijkgerichte aanpak.

Het kabinet zet in op preventie door te investeren in het voorkomen en bestrijden van (jeugd) criminaliteit, aanpak van personen met verward gedrag en het voorkomen van recidive door maatwerk in de gevangenis en huisvesting van ex-gedetineerden. Het doel is om (ergere) problematiek te voorkomen. Hiervoor is een investering noodzakelijk in de ondersteuning en zorg van de desbetreffende inwoners. De investering hierin vanuit het ministerie van VWS moet vorm krijgen in de afspraken rond het Integraal Zorg Akkoord (zie hoofdstuk 9) die nog niet in de Miljoenennota zijn verwerkt.

Drugshandel via internationaal transport terugdringen

Het kabinet maakt in 2023 € 20 miljoen vrij om drugshandel via logistieke knooppunten (zoals havens en vliegvelden) tegen te gaan. Het extra geld gaat bijvoorbeeld naar het weerbaarder maken van havenwerknemers, zodat criminelen hen niet kunnen inzetten in de drugshandel.

Betere terugkeer van gedetineerden in de samenleving

Het kabinet maakt plannen voor meer omscholing en bijscholing voor gedetineerden. In 2023 gaat daar € 2 miljoen naartoe. Een stabiele baan en inkomen moeten terugval in crimineel gedrag voorkomen. In 2025 maakt het kabinet tot maximaal € 5 miljoen vrij voor om- en bijscholing voor een betere terugkeer van gedetineerden in de samenleving.

Aanpak mensenhandel

Er wordt € 2 miljoen structureel vrijgemaakt voor de voortzetting en versterking van het programma Samen tegen mensenhandel.

Versterking aanpak seksuele misdrijven

Het kabinet heeft € 27,5 miljoen vrijgemaakt voor de versterking van de aanpak seksuele misdrijven.

Overlast

Het kabinet faciliteert en ondersteunt de aanpak van de meest voorkomende vormen van overlast, zoals overlast gerelateerd aan uitgaan, voetbal en evenementen. Dit wordt ingevuld samen met het lokale bestuur, onder andere via structureel overleg met de VNG en gemeenten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Inzetten op hotspots van criminaliteit en op de doelgroepen die het meest kwetsbaar zijn voor dader- en slachtofferschap beantwoordt aan de behoefte van gemeenten om hun inwoners te beschermen, zelfredzaam te maken en om de leefbaarheid te vergroten.

Een deel van de investering wordt beschikbaar gesteld aan regionale pilots voor de domeinoverstijgende wijkaanpak gericht op het voorkomen van jeugdcriminaliteit en de aanpak van personen met verward gedrag. De problematiek is dermate complex dat gemeenten hiervoor niet alleen aan de lat staan, maar vraagt om een stabiele samenwerking met diverse zorg- en veiligheidspartners. Voor gemeenten dient de gemeentelijke uitvoeringskracht structureel te worden versterkt om volwaardig partner te kunnen zijn.

Het kabinet zet in op een aanpassing in de Paspoortwet om ervoor te zorgen dat het ontbreken en verkrijgen van een geldig identiteitsbewijs geen knelpunt mag zijn voor ex-gedetineerden in de terugkeer in de samenleving. De burgemeesters van een gemeente waar een Penitentiare Inrichting staat, krijgen een extra bevoegdheid vanuit de Paspoortwet. Het doel is om te voorkomen dat een gedetineerde zonder geldig identiteitsbewijs terugkeert in de samenleving.

Het is belangrijk dat de extra middelen een verschil gaan maken voor de uitvoeringskracht van (de betreffende) gemeenten en de partners waarmee zij samenwerken. Dit moet nog blijken, aangezien de uitvoeringskracht over de gehele linie onder druk staat.

Politie; de basis op orde

Wat wil het kabinet?

Een deel van de in het regeerakkoord beschikbaar gestelde € 200 miljoen voor de politie wordt gebruikt om de basis op orde te krijgen. Hiertoe wordt geïnvesteerd in preventie, herstel en re-integratie van politiemedewerkers met PTSS. Ook worden informatiesystemen vernieuwd en worden meldkamers uitgebreid. Tot slot wordt de interceptiedesk (de afdeling die zorgt voor het correct uitzetten van vorderingen naar bijvoorbeeld buitenlandse partijen) versterkt en gecontinueerd als onderdeel van de specialistische opsporing.

Wat betekent dit voor gemeenten?

2023 staat in het teken van het op orde krijgen van de operationele politiecapaciteit en het bouwen aan een politie die klaar is voor de toekomst. De operationele formatie breidt de komende jaren uit met 2.400 fte. Hier bovenop worden in 2024 en 2025 700 extra agenten opgeleid voor in de wijk. In achtereenvolgende cohorten starten aspiranten die formatie uitbreiding zullen bezetten. De eerste groepen aspiranten zullen naar verwachting in 2023 afstuderen van de vernieuwde basisopleiding en instromen in de politieorganisatie. Met die instroom neemt de druk op de lokale basisteams enigszins af.

Crises en crisisstructuren

Wat wil het kabinet?

Ontwikkelingen in de afgelopen jaren hebben aangetoond dat sociale (interne) en fysieke (externe) veiligheid steeds meer met elkaar zijn verbonden. Daartoe zijn goede crisisstructuren nodig, die ook toekomstbestendig zijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In 2023 wordt onder andere samengewerkt in het programma 'Versterking Crisisbeheersing en Brandweerzorg'. Op centraal niveau wordt in het wettelijk kader de regierol van de minister van Justitie en Veiligheid versterkt, als ook de regierol van de NCTV op de uitvoering. Op decentraal niveau wordt de regierol van de voorzitter van de veiligheidsregio en de burgemeester verduidelijkt.

Opvang asielzoekers

Wat wil het kabinet?

Er wordt geïnvesteerd in de asielketen: om de problematiek van ontoereikende opvang op te lossen trekt het kabinet in de periode tussen 2022 en 2027 cumulatief ruim € 1 miljard uit. Dit komt deels voort uit de politieke en bestuurlijke afspraken die onlangs zijn gemaakt. Daarnaast volgt de stijging uit de Meerjarige Productie Prognose, waaruit blijkt dat Centraal orgaan Opvang asielzoekers (COA) en Nidos fors meer plekken voor asielzoekers nodig hebben. Het kabinet geeft daarnaast aan te werken aan stabiele, toekomstbestendige financiering van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), COA, Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V) en Nidos.

Het kabinet schrijft dat een in omvang beperkte, wisselende groep asielzoekers in Nederland zorgt voor overlast en criminaliteit. Het rijk continueert daarom de bestaande aanpak van overlast (€ 15 miljoen structureel), verhoogt het aantal locaties voor versnelde behandeling van kansarme asielaanvragen (€ 15 miljoen structureel) en investeert in het versneld uitzetten van overlastgevende asielzoekers (eveneens € 15 miljoen structureel).

Tot slot wordt, zoals vastgelegd in de recente bestuurlijke afspraken, structureel € 40 miljoen beschikbaar gesteld voor de opvang van alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMV) van 18 tot 21 jaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Op 26 augustus hebben de VNG, het Veiligheidsberaad, Interprovinciaal Overleg (IPO) en het rijk bestuurlijke afspraken gemaakt over een weg uit de crisis in de asielopvang. Er worden veel middelen vrijgemaakt, maar de weg uit de crisis vraagt ook om inspanningen van alle partijen. Hierover zijn gemeenten eerder per ledenbrief en in webinars geïnformeerd. Onderdeel van de bestuurlijke afspraken is onder meer het voorlopig voortzetten van de crisishulpopvang en een (versnelde) uitwerking van de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen. Deze behelst onder meer de uitwerking van een wettelijke taak voor gemeenten om asielopvang mogelijk te maken.

Een deel van de investeringen van het rijk komt weliswaar niet direct bij gemeenten terecht, maar kan wel positieve effecten hebben. Zo draagt het tegengaan van overlast bij aan de openbare orde en veiligheid. De stabiele financiering van de partijen in de migratieketen helpt fluctuaties in de instroom beter op te vangen, waardoor noodgrepen (zoals crisishulpopvang) kunnen worden voorkomen.

Opvang Oekraïense ontheemden

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil zich blijven inzetten om vluchtelingen uit Oekraïne bescherming en opvang te bieden. Het realiseren van voldoende opvanglocaties van voldoende kwaliteit is een taak van de gemeenten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten worden gecompenseerd voor de realisatie van noodopvangplekken en verstrekkingen aan ontheemden. Gemeenten mogen opvanglocaties tot 12 maanden vastleggen. Hiervoor is in 2023 ruim

€ 2 miljard geraamd. Dit bedrag is geraamd voor zes maanden in 2022 en gaat uit van gemeentelijke opvang van 75 duizend ontheemden uit Oekraïne, een deel van de middelen zal in 2022 worden uitgekeerd maar het overgrote deel in 2023.

Voor de bedrijfsvoering en kosten voor GGD'en en veiligheidsregio's en gemeenten met een coördinerende taak is ook een systeem voor vergoeding gerealiseerd. Het gaat om kosten die bij reguliere asielzoekers via COA worden gefinancierd. Hieronder vallen in principe de extra kosten voor regie en coördinatie (een deel van de coördinatie zit in de reguliere bekostiging) en eerste medische zorg en tolken die niet al via een andere route gefinancierd worden.

Om medische zorg aan deze groep te financieren, is de Regeling Medische zorg Ontheemden (RMO) ontworpen (geen gemeentelijke zorg). Hiervoor is in 2022 en in 2023 € 99 miljoen geraamd (niet via gemeenten). Voor gemeentelijke zorgtaken (jeugdzorg, Wmo en publieke gezondheid) voor Oekraïners ontvangen gemeenten in 2022 € 25,5 miljoen. In 2023 is hiervoor € 29,8 miljoen in de begroting gezet.

Jeugdbescherming

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil de rechtsbescherming van kinderen met jeugdbescherming verbeteren, door middel van:

1. Het verbeteren van het feitenonderzoek.
2. Het toetsen van het perspectiefbesluit door de kinderrechter.
3. Procesbegeleiding voor ouders en kinderen bij uithuisplaatsing.
4. Het verbeteren van afhandeling van klachten.

Door middel van een regeling om zijnstroom te stimuleren wil men meer personeel werven voor de Gecertificeerde Instellingen jeugdbescherming (GI) en voor de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Daarnaast geven gemeenten en GI's samen uitvoering aan de afspraken die in 2022 per regio zijn gemaakt. \

Men wil voortgang maken in het programma voor extra ondersteuning aan gedupeerden van het kinderopvangtoeslagschandaal, die ook te maken hebben (gehad) met een uithuisplaatsing van een kind. In 2023 gaat het kabinet verder met het ontwikkelen van de ondersteuning en de instrumenten die een oplossing voor de gedupeerde ouders dichterbij kunnen brengen.

Met het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming wil het kabinet de jeugdbeschermingsketen verbeteren en vereenvoudigen. Doel is om te zorgen dat concrete bevindingen uit de proeftuinen in de scenario snel beschikbaar zijn voor andere regio's.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten dienen vanuit hun opdrachtgevende rol samen met de GI uitvoering te geven aan de lopende en nieuwe verbetermaatregelen. Daarnaast zorgen gemeenten voor voortgang in de ondersteuning van gedupeerden van het kinderopvangtoeslagschandaal die ook te maken hebben (gehad) met een uithuisplaatsing van een kind.

Gemeenten dragen in de aanloop naar het Toekomstscenario zorg voor sterke lokale teams die zelf hulp kunnen verlenen, werken conform het kwaliteitskader aan veiligheid en domeinoverstijgend werken. Daarnaast bereiden gemeenten regionaal de samenwerking ten behoeve van de Regionale veiligheidsteams voor.

DIGITALE VEILIGHEID

Een sterke digitale rechtsstaat

Wat wil het kabinet?

Rechts- en gegevensbescherming zijn pijlers onder de rechtsstaat. Het ministerie van J&V evalueert regelmatig of het juridisch kader nog goed is toegesneden op nieuwe technologieën (zoals deepfakes en gezichtsherkenning), en of het nodig is te reguleren of bestaande normen te verhelderen. In 2023 wordt de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) geëvalueerd en wordt gestreefd naar afronding van de Verzamelwet gegevensverwerking, dat onder andere de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG) op enkele punten wijzigt. Ook werkt het kabinet aan een strategische visie op internationale gegevensstromen. Daarnaast formuleert zij (in aanloop naar de tweede evaluatie van de AVG in 2024) een Nederlandse visie op het gegevensbeschermingsrecht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten hebben behoefte aan heldere juridische kaders voor een verantwoorde omgang met nieuwe technologieën en data. Privacybescherming staat bij gemeenten hoog in het vaandel, maar het gaat om meer dan privacy alleen. Aan de hand van de gemeentelijke Agenda Digitale Grondrechten en Ethiek zal de VNG in gesprek blijven met het ministerie van J&V en de AP over nieuwe kaders en waar nodig bijdragen aan de voorgestelde visievorming. Wat gemeenten zelf doen op het gebied van regelgevende kaders, is onder andere werken aan de doorontwikkeling van de Principes voor de Digitale Samenleving.

Oprichting algoritmetoezichthouder onder Autoriteit Persoonsgegevens

Wat wil het kabinet?

Er wordt een algoritmetoezichthouder opgericht die wordt ondergebracht bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). De algoritmetoezichthouder bewaakt dat algoritmes worden gecontroleerd op transparantie, discriminatie en willekeur. Het algoritmetoezicht krijgt een zichtbare plaats bij de AP. Met andere relevante toezichthouders worden samenwerkingsafspraken gemaakt, zodat het toezicht meer sluitend is. De algoritmetoezichthouder zal zich richten op drie clusters: coördinatie, monitoring/kennisdeling en naleving/handhaving. De staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering is beleidsmatig verantwoordelijk voor de algoritmetoezichthouder.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De algoritmetoezichthouder zal ook toezicht houden op gemeenten. De VNG en de departementen zullen in gesprek gaan over hoe dit toezicht nader vorm te geven, en welke randvoorwaarden moeten worden ingevuld om gemeenten hier een goede invulling aan te kunnen geven.

Nederlandse Cybersecurity Strategie

Wat wil het kabinet?

Onder regie van de minister van J&V is in 2022 een rijksbrede Nederlandse Cybersecurity Strategie ontwikkeld (NLCS). Het jaar 2023 zal in het teken staan van de implementatie van de strategie en de doorontwikkeling van het Nationaal Cyber Security Center. Dit is nodig omdat de Europese richtlijn Network and Information Security (de NIS-2 richtlijn) meer wettelijke taken met zich mee brengt. Ook meer in het algemeen wordt cybersecurity belangrijker. De strategie richt zich op het versterken van de digitale weerbaarheid van inwoners, van de overheid en het bedrijfsleven, veilige digitale producten en diensten en weerbaarheid tegen cybercriminaliteit. De strategie heeft onder andere betrekking op de wettelijke verplichtingen van de digitale beveiliging van essentiële en belangrijke entiteiten. In de begrotingen van I&W en VWS wordt hier ook naar verwezen. Het kabinet gaat door met cyberoefeningen als ISIDOOR om voorbereid te zijn op cyberincidenten. Het ministerie van J&V zet meer in op publiek-private samenwerking bij de aanpak van cyberincidenten, op basis van het nieuwe Landelijk Crisisplan-Digitaal.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de Nederlandse Cybersecurity Strategie zijn op rijksniveau acties uitgewerkt. De actieplannen worden begin oktober naar de Tweede Kamer gestuurd. Veel activiteiten zullen een uitwerking kennen op lokaal niveau. Er is echter geen financiering opgenomen voor activiteiten op lokaal niveau. De VNG is hierover in gesprek met het rijk.

De strategie bevat onder andere een doorvertaling van wettelijke verplichtingen vanuit de Europese NIS-2 richtlijn. Gemeenten hebben vitale infrastructuur in hun gemeente, die bij verstoring ontwrichting kunnen veroorzaken. In de NIS-2 richtlijn worden elementen aangewezen, waar de gemeenten verantwoordelijk voor zijn. Begin 2023 zal duidelijker worden, wat dit betekent voor de zorgplicht, meldplicht en het toezicht op de cyberveiligheid.

Aanpak cybercrime

Wat wil het kabinet?

De beleids capaciteit bij het ministerie van J&V voor de aanpak van cybercrime op het kerndepartement wordt versterkt. Er wordt ingezet op het versterken van politie, onder andere door inzet van digitale wijkagenten. Hiervoor is in totaal € 200 miljoen begroot. Daarnaast wordt de aanpak vanuit het OM voor bestrijding van cybercrime en digitale criminaliteit versterkt middels kennis, capaciteit en de internationale en publiek-private samenwerking verder te ontwikkelen. Er is een structureel bedrag van € 12 miljoen voor ICT en opsporing van het OM toegekend. Naast de inzet voor het OM zelf is dit bedrag ook bedoeld voor het versterken van bewustwording bij potentiële slachtoffers van cybercriminaliteit en een campagneprogramma voor bewustwording.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Burgemeesters gaan over de inzet van politie. De inzet van digitale wijkagenten en versterking van de strafrechtelijke keten dragen bij aan een betere aanpak van digitale criminaliteit. Ook versterken ze de informatiepositie van het lokaal bestuur. Doordat de capaciteit bij het OM versterkt wordt, komen er mogelijkheden in de samenwerking om in de lokale driehoek digitale en gedigitaliseerde criminaliteit aan te kunnen pakken. Dit vraagt echter ook versterking aan de kant van gemeenten in dit deel van de digitale veiligheidsketen. Dit neemt de VNG mee in de gesprekken met het rijk, conform de motie Digitale veiligheid die op de ALV van 29 juni is aangenomen.

4 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Cultuur

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet de komende periode in op herstel, vernieuwing en groei van de culturele sector. Het doel is om de sector weer in de hele breedte te laten draaien, te laten bijdragen aan het maatschappelijk herstel van Nederland en minder kwetsbaar te laten zijn in de toekomst. Het jaar 2022 staat vooral nog in het teken van stimulering van herstel van de culturele en creatieve sector. In 2023 zet het kabinet het merendeel van de middelen voor cultuur uit het coalitieakkoord (€ 170 miljoen) in op vernieuwing en groei. Een bedrag van € 99,8 miljoen wordt in 2023 verdeeld over de pijlers innovatie en digitale transformatie (€ 15,5 miljoen), erfgoed (€ 19,3 miljoen) arbeidsmarkt en makers (€ 38,6 miljoen) en educatie en participatie (€ 26,4 miljoen). Deze inzet in 2023 bouwt mede voort op de [Hoofdpijnenbrief 2022](#) van de staatssecretaris Cultuur en Media d.d. 23 mei 2022.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten hebben in 2022 nog veel aandacht voor het herstel van de lokale en regionale culturele sector. Rijksmiddelen die in het 3^e kwartaal van 2021 zijn uitgekeerd aan gemeenten, werden in 2022 grotendeels bestemd voor herstel en herstart van de lokale culturele sector. De culturele sector is nog herstellende van de coronacrisis. Hoewel culturele instellingen weer volledig open zijn, is het gedrag van het publiek nog niet terug bij het oude. Het rijk zette maatregelen in op de zichtbaarheid van de sector; het weer participeren, beleven en maken van kunst kreeg extra aandacht. Voor gemeenten is de inzet van het rijk op jongerencultuur het meest concreet. Van de andere pijlers is nog niet duidelijk hoe de uitwerking voor gemeenten er uit komt te zien.

Onderwijshuisvesting (Oekraïense leerlingen)

Wat wil het kabinet?

In de OCW-Begroting 2023 wordt voor de onderwijshuisvesting en noodlocaties voor Oekraïense leerlingen in 2023 het budget met € 318 miljoen verhoogd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen op declaratiebasis de extra kosten die zij maken voor de onderwijshuisvesting voor Oekraïense leerlingen vergoed krijgen.

In de rijksbegroting zijn echter geen extra middelen ter beschikking gesteld voor de noodzakelijke extra investeringen in 'reguliere' onderwijshuisvesting. Het IBO Onderwijshuisvesting onderstreept de noodzaak om de vernieuwing van de schoolgebouwen flink te versnellen. Hiervoor is structureel € 730 miljoen per jaar (prijspeil 2019) aan rijksmiddelen nodig. We blijven pleiten voor meer middelen voor onderwijshuisvesting zodat gemeenten voldoende kunnen investeren in gezonde en duurzame schoolgebouwen die geschikt zijn voor modern en inclusief onderwijs.

Laaggeletterdheid

Wat wil het kabinet?

Er is extra aandacht voor laaggeletterdheid in de begroting. De specifieke uitkering via het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor volwasseneneducatie aan de samenwerkende WEB-contactgemeenten (Wet educatie beroepsonderwijs) wordt vanaf 2023 verhoogd naar structureel € 80,6 miljoen. Deze middelen worden verstrekt aan samenwerkende gemeenten binnen een educatie en arbeidsmarktregio (via de contactgemeente). De verdeelsleutel is vastgelegd in het Uitvoeringsbesluit WEB.

Ook het landelijke actieprogramma Tel mee met Taal (2020-2024) wordt gecontinueerd. Met het programma 'Tel mee met Taal' worden onder andere gemeenten, aanbieders van cursussen, werkgevers, bibliotheken en maatschappelijke organisaties ondersteund om laaggeletterden te herkennen, door te verwijzen en te scholen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De WEB-middelen zijn verhoogd en het actieprogramma 'Tel mee met taal' loopt nog tot 2024. Daarnaast blijft er extra aandacht voor het monitoren van resultaten. Ook wordt de reikwijdte van de aanpak van basisvaardigheden uitgebreid. Hierbij valt te denken aan burgerschap, digitale- en rekenvaardigheden.

Bibliotheken

Wat wil het kabinet?

De evaluatie van de Bibliotheekwet uit 2020 laat over de afgelopen tien jaar een afname van het aantal bibliotheekvestigingen zien. Omdat de behoefte groot is, streeft het kabinet naar een toekomstbestendige bibliotheekvoorziening in elke gemeente. Om dit te bewerkstelligen worden er extra middelen beschikbaar gesteld. Dit komt in 2023 neer op € 35,7 miljoen, in 2024 € 56,7 miljoen en in 2025 en 2026 € 62,7 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is nog onduidelijk via welke uitkering de gemeenten over de middelen beschikken en wat de verdeelsleutel is. Omdat de extra middelen zijn bedoeld om te investeren in een toekomstbestendige bibliotheekvestiging, betekent dit dat de ene gemeente een huidige bibliotheekvestiging kan verstevigen en een andere gemeente kan investeren in een nieuwe bibliotheek.

Kansengelijkheid

Wat wil het kabinet?

Om ervoor te zorgen dat elk kind optimaal kansen heeft, trekt het kabinet de komende jaren in totaal € 1 miljard uit. De maatregelen voor kansengelijkheid bestaan uit:

- het versterken van de kwaliteit en het stimuleren van deelname van kinderen met een taalachterstand aan de vroeg- en voorschoolse educatie
- het invoeren van de rijke schooldag, te beginnen op de scholen waar de nood het hoogst is
- het structureel maken van de subsidie voor brede brugklassen uit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO)
- het versterken van een goede combinatie van onderwijs en zorg.

Voor dit geheel is in 2022 € 200 miljoen en in 2023 € 300 miljoen gereserveerd, oplopend naar € 1 miljard structureel in 2026. Daarvan is nu € 34 miljoen belegd in het programma School & Omgeving, waarin tienduizenden leerlingen naast hun reguliere lessen op en rondom school extra activiteiten en ondersteuning aangeboden krijgen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten werken al langer samen met het onderwijs aan verlengde schooldagen, extra taal- en rekenonderwijs, talentprogramma's, sport en cultuuractiviteiten, aanpak kinderarmoede, een betere samenwerking jeugdhulp/onderwijs, betere samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs, jeugd- en jongerenwerk en onderwijs en de verschillende MDT (Maatschappelijke Dienst Tijd)-programma's. Er zijn ondertussen 45 voorlopers geselecteerd. Sinds 22 augustus kunnen de voorlopers, doorgroeiers en starters subsidie aanvragen. De subsidieregeling *School en Omgeving* is terug te lezen op de [website van de Staatscourant](#). Via de website van de [gelijke kansen alliantie](#) is nog meer informatie hierover te vinden.

Het rijk heeft de ambitie om de huidige regeling School en Omgeving om te zetten in een structurele regeling. De VNG is positief over de inzet van het kabinet op het vergroten van kansengelijkheid. In eerder overleg over de regeling School en Omgeving [heeft de VNG](#) vragen gesteld over de rolverdeling school-gemeente en over het structurele karakter van de regeling. Het vergroten van kansengelijkheid vraagt, naast extra investeringen in onderwijskwaliteit, om een meer samenhangende

aanpak tussen de school en zijn omgeving. De VNG pleit dan ook voor een meer samenhangende aanpak in kwetsbare wijken en gebieden. Niet alleen in het onderwijs, maar ook in bestaanszekerheid en (jeugd)hulp voor kwetsbare gezinnen, woningen, werk, toegang tot sport, cultuur, kinderopvang etc. Kansenongelijkheid stopt niet bij de grens van het schoolplein.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag en Seksueel geweld

Wat wil het kabinet?

Onder regie van de ministers van OCW en SZW wordt een Nationaal Actieplan opgesteld, met als doel het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en het bereiken van een samenleving waarin iedereen zich veilig voelt. Een onafhankelijke regeringscommissaris, Mariette Hamer, zal hierover gevraagd en ongevraagd advies geven. Zij werkt de komende drie jaar als aanjager van het maatschappelijk debat en als boegbeeld van de gewenste cultuurverandering op dit terrein.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het plan moet nog worden uitgewerkt.

5 Infrastructuur en Waterstaat

Afval

Wat wil het kabinet?

Het kabinet richt zich in 2023 vooral op de verdere implementatie van de *Single Use Plastics*-Richtlijn (SUP-richtlijn). Zo worden dwingende maatregelen genomen om wegwerpplastics te beperken en dienen producenten in het kader van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) mee te betalen aan de opruimkosten voor eenmalige plastic verpakkingen in het zwerfafval.

Verder zal de statiegeldverplichting voor blikjes worden ingevoerd. Het doel van de maatregel is om de circa twee miljard blikjes die jaarlijks over de toonbank gaan in te zamelen en te recyclen.

Voor de verdere ondersteuning van gemeenten bij het scheiden van huishoudelijk afval is het Uitvoeringsprogramma Van Afval Naar Grondstof (VANG) 2021-2025 vastgesteld. Hierbij zal de focus op de kwaliteit van het gescheiden afval worden voortgezet.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De nieuwe maatregelen zullen naar verwachting een positief effect opleveren als het gaat om de hoeveelheid zwerfafval in de openbare ruimte. Of het ook een kostenbesparing voor gemeenten kan opleveren, zal de praktijk moeten gaan uitwijzen. Met de blijvende inzet op het kwalitatief goed scheiden van huishoudelijk afval én de verdere verbreding van het instrument producentenverantwoordelijkheid, is het verder van belang aandacht te hebben voor de afspraken met producenten over de kosten én de wijze waarop gemeenten invulling geven aan lokaal passend afvalbeleid.

Circulaire economie

Wat wil het kabinet?

De ambitie van het kabinet is (nog steeds) dat Nederland in 2050 volledig circulair is. Dit betekent het bevorderen van een (meer) circulaire economie (CE) met als doel: het behouden van natuurlijke hulpbronnen, zicht op de economische keten en op het gebruik van hulpbronnen, het verbeteren van de voorzieningszekerheid van grondstoffen, het verminderen van emissies en het versterken van de Nederlandse economie.

In 2023 draagt het kabinet via de uitvoering van het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 (NPCE) bij aan het behalen van het in het coalitieakkoord genoemde klimaatdoel voor CE. De uitwerking van de geconcretiseerde doelen voor 2030 en 2050 dient een belangrijke basis te worden van het Nationaal Programma Circulaire Economie, dat dit najaar verschijnt.

Er wordt in 2023 € 15 miljoen beschikbaar gesteld voor onder andere circulaire inkoop, circulair textiel en plastic, het stimuleren van kennisontwikkeling, het opschalen van (bijna-)marktrijpe technieken en voor uitvoeringskosten.

Zowel producenten als consumenten moeten volgens het kabinet concrete stappen kunnen zetten om circulair te 'produceren' en te 'consumeren'. Om dit te bereiken worden duurzame initiatieven in de samenleving ondersteund.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wat de inzet en de beperkte middelen (€ 15 miljoen) voor de circulaire economie in gemeenten gaan betekenen is niet duidelijk en lijkt volstrekt onvoldoende om de afbouw van de huidige lineaire economie in gang te zetten en de opbouw van de gewenste circulaire economie te versnellen. Het beleid en de daarmee gepaard gaande uitvoering blijft hierdoor afhankelijk van vrijwillige afspraken en convenanten. Het vooralsnog ontbreken van maatregelen die zich richten op effectieve (financiële) prikkels, lijkt een gemiste kans om echt invulling te kunnen geven aan een concurrerende, meer circulaire economie.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

Wat wil het kabinet?

Met het Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) wil het kabinet stimuleren dat alle overheden hun inkoopkracht als instrument inzetten voor het versnellen van de transitie naar een klimaatneutrale en circulaire economie. In 2023 bestendigt het kabinet de MVI-aanpak en de opschaling naar transitiegericht opdrachtgeverschap.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen 2022-2025 ondertekenen. Daarmee verbinden zij zich om een actieplan te maken waarmee MVI structureel binnen hun organisatie wordt ingebed en/of verder wordt uitgebouwd. Gezien de uitdagingen op klimaat, milieu en sociaal vlak en het almaar stijgende inkoopvolume van gemeenten, is het integreren van MVI in de gemeentelijke inkooppraktijk belangrijk. Ook omdat vanuit Brussel de Green Deal-wetgeving, zoals de Schone Voertuigen Richtlijn en de Energie Efficiëntie Richtlijn komen en MVI daardoor binnen afzienbare tijd in feite verplicht zal zijn.

Bodem en ondergrond

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil in haar bodemkwaliteitsbeleid decentrale overheden blijven ondersteunen in het afronden van saneringen van verontreinigde locaties die een risico vormen voor mens en natuur. Daarnaast wil zij de pfas-problematiek samen met decentrale overheden aanpakken. Tot slot wil zij via de "programmeerfunctie" kennisontwikkeling op het gebied van water en bodem stimuleren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet zet stappen richting het effectief ondersteunen van de uitvoeringspraktijk. Voor gemeenten is dat een goede zaak. Tegelijkertijd staat er in de begroting niets over het ontbreken van budget voor de uitvoering van gemeentelijke VTH-taken bij inwerkingtreding van de Omgevingswet. Hiermee is de uitvoering van VTH-taken bodem ook onzeker waarmee een belangrijke pijler van het bodembeleid fragiel is.

Extra middelen instandhouding rijksinfrastructuur

Wat wil het kabinet?

Met het regeerakkoord heeft het kabinet extra middelen vrijgemaakt voor de instandhouding van de Nederlandse infrastructuur. Voor de jaren 2022 tot en met 2025 zijn deze middelen aan de begroting van het Mobiliteitsfonds (€ 2,45 miljard) en het Deltafonds (€ 360 miljoen) toegevoegd. Voor beheer, onderhoud, vervanging en renovatie (instandhouding) van rijksinfrastructuur wordt in 2023 € 390 miljoen extra toegevoegd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten komt er geen extra budget voor de instandhouding van het onderliggend wegennet. Daardoor staat de gemeentelijke begroting extra onder druk.

Verbetering van de verkeersveiligheid op N-wegen

Wat wil het kabinet?

Er is € 200 miljoen beschikbaar gesteld voor de verbetering van verkeersveiligheid op N-wegen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit dat er N-wegen die langs of door gemeenten gaan veiliger ingericht kunnen worden. Er zijn geen extra middelen voor verkeersveiligheid op lokale wegen vrijgemaakt.

Voorzetting regionale samenwerking elektrische laadinfrastructuur

Wat wil het kabinet?

In 2023 worden beleidsconvenanten met de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) regio's gesloten om komende jaren afspraken te maken over de uitrol van de elektrische laadinfrastructuur. Hier wordt geen budget aan gekoppeld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit dat de succesvolle regionale samenwerking rond elektrische laadinfrastructuur ook na 2023 doorgaat. Over de financiële en personele invulling na 2023 wordt nu nog gesproken met het ministerie van I&W. Zo worden gemeenten ondersteund bij hun rol rond de plaatsing van laadinfra.

Betalen naar gebruik: onderzoek naar de vormgeving en registrering van de vlakke heffing

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil vanaf 2030 een systeem van betalen naar gebruik invoeren. Er komt een onderzoek naar de vormgeving van het vlakke kilometertarief en de beleidseffecten daarvan en een onderzoek naar hoe het aantal gereden kilometers kan worden geregistreerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een vlakke heffing zal gemeenten niet helpen omdat zonder een heffing naar plaats en tijd er niet gestuurd kan worden op congestie en leefbaarheid in gemeenten. Het landelijk gebied zal daar nog meer van merken omdat er daar minder vervoersalternatieven beschikbaar zijn.

€ 265 miljoen t/m 2030 voor vergroening van personenvervoer en reisgedrag

Wat wil het kabinet?

Het duurzame mobiliteitsbeleid is gebaseerd op het stimuleren van duurzame alternatieven en meer wandelen en fietsen. Het kabinet heeft voor de vergroening van personenvervoer en reisgedrag tot en met 2030 € 265 miljoen vrijgemaakt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Als de besteding van deze middelen goed vormgegeven wordt samen met de decentrale overheden, kan dit een extra impuls geven aan de vergroening van personenvervoer.

€ 7,5 miljard voor een goede ontsluiting van nieuwe woningen

Wat wil het kabinet?

Voor de komende tien jaar is in totaal € 7,5 miljard beschikbaar gemaakt in het Mobiliteitsfonds. Doel hiervan is om te zorgen voor een goede ontsluiting van nieuwe woningen naar de grootschalige woningbouwgebieden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met € 6 miljard van deze middelen kunnen gemeenten (17 grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties) een deel van de kosten voor de ontsluiting van nieuwe woningbouwgebieden dekken. Hiervoor is ook een breed afwegingskader van toepassing. Daarnaast worden in de bestuurlijke overleggen over het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) dit jaar nog afspraken gemaakt over de toepassing van de versnellingsmiddelen van € 1,5 miljard voor de ontsluiting van woningbouw op de korte termijn in heel Nederland.

6 Economische Zaken en Klimaat

ECONOMIE

Koopkracht

Wat wil het kabinet?

Over de economische situatie worden door het kabinet zorgen geuit wat betreft de daling van de koopkracht en de gevolgen hiervan voor de samenleving. Het kabinet trekt voor 2023 in totaal € 17,2 miljard uit om vooral midden- en lage inkomens te ondersteunen bij de koopkrachtdaling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Versterking van de koopkracht is belangrijk voor onze economie. Het kan tot gevolg hebben dat de ondersteuningsvraag bij gemeenten voor bijvoorbeeld de bijstand niet (verder) toeneemt.

Mkb

Wat wil het kabinet?

Het kabinet trekt daar deze kabinetsperiode € 500 miljoen per jaar uit voor het mkb en vanaf 2028 jaarlijks € 600 miljoen structureel. In het pakket voor het mkb worden werkgeverslasten verlaagd en extra subsidies verstrekt zodat bedrijven kunnen verduurzamen en hun energieverbruik kunnen verminderen.

Het kabinet zet in op het investeren in het verdienvermogen, het versterken van het ondernemers- en vestigingsklimaat, de topsectoren en het bevorderen van digitalisering en innovatie. Zo stelt EZK tot en met 2027 structureel € 42 miljoen beschikbaar voor de MKB-innovatiestimuleringsregeling topsectoren. Daarnaast loopt het huidige beleid omtrent startups en scale-ups medio 2023 af. Begin 2023 zal het kabinet met een nieuwe aanpak voor het startupbeleid om het ondernemingsklimaat voor startups en scale-ups te versterken.

De belastingdruk op ondernemers wordt verzwaaard. Het gaat hierbij om:

- Het versneld verlagen van de zelfstandigenaftrek van € 6.310 in 2022 naar € 900 in 2027. Dit wordt voorgesteld in 6 geleidelijke stappen van € 650.
- Het verlagen van het drempelbedrag voor de vennootschapsbelasting (vbp) van € 395.000 naar € 200.000, het verhogen van het lage tarief van 15% naar 19%, en het verhogen van het hoge belastingtarief van 25% naar 25,8%.

Er zijn voor ondernemers die inkomstenbelasting betalen ook gunstige belastingmaatregelen zoals het verlagen van de belasting op arbeid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is goed dat het mkb ondersteund wordt in verduurzaming, digitalisering en innovatie. Belangrijk is dat daarmee het brede mkb wordt bereikt; de accountmanagers economie, vaak het eerste aanspreekpunt voor ondernemers, kunnen daarin een belangrijke doorverwijsrol vervullen.

Toch maken we ons zorgen over de lastenverzwaringen die het kabinet heeft aangekondigd, zoals de verhoging van het vennootschapsbelastingtarief, het verlagen van het drempelbedrag en de verlaging van de zelfstandigenaftrek. Om te beginnen gaan ondernemers eerder meer belasting betalen: in het geval van het lage tarief betalen ondernemers 4% meer. Daarnaast komen meer bedrijven door de verlaging van het drempelbedrag naar € 200.000 eerder in de hoogste schijf terecht. Dit betekent dat deze ondernemingen meer belasting moeten betalen. Voor een deel van de ondernemers, die te

maken hebben met andere kostenstijgingen en in coronatijd hebben moeten interen op hun vermogen bijvoorbeeld, is deze stapeling moeilijk op te vangen. Hoewel een deel van de ondernemers tijdens de coronapandemie grote winsten heeft gemaakt verkeren veel ondernemers in het brede mkb nog steeds in zwaar weer doordat op vermogen is ingeteerd, investeringen zijn uitgesteld, voorraden niet of met grote kortingen verkocht zijn en/of schulden zijn opgebouwd. De periode van het terugbetalen breekt met het aflopen van de coronasteunpakketten bovendien aan. Voor het vierde jaar op rij wordt bovendien de zelfstandigenaftrek verder versoberd.

De vaag rijst of met de gepresenteerde focus op de topsectoren het brede mkb goed wordt bereikt. Het brede mkb is de motor voor onze economie en vormt de basis van ons voorzieningenniveau. Onze winkelstraten zijn niet geholpen met een focus op topsectoren. De impulsaanpak winkelgebieden kan een verschraving van het voorzieningenniveau slechts gedeeltelijk stoppen. Juist voor het brede mkb zijn maatregelen gewenst, die deze bedrijven door de crisis heen loodsen en op korte termijn weer perspectief bieden. Alleen dan kunnen nieuwe investeringen gericht op onder andere verduurzaming en digitalisering worden gedaan, gericht op de lange termijn wendbaarheid.

Voor een aantal sectoren ontbreekt bovendien een langetermijnperspectief, bijvoorbeeld voor energie-intensieve sectoren (waaronder ook weer de bakkers, de slaggers, die deel uit maken van dat brede mkb en de agrarische sector).

Arbeidsmarkt

Wat wil het kabinet?

Over de arbeidsmarkt wordt gezegd dat een hervorming noodzakelijk is, zeker nu veel bedrijven kampen met personeelstekorten. Het minimumloon gaat omhoog met 10% en arbeid wordt minder belast. Men wil de arbeidsparticipatie verhogen door de kosten van kinderopvang te verlagen. De regionale mobiliteitsteams (RMT's) worden doorgezet in 2023. Met het mbo wordt gesproken over de Werkagenda mbo om de ambities van het kabinet beter vorm te geven. Bij EZK valt op dat de regeling omscholen naar tekortsectoren vervalt in 2023. Er komt een actieplan groene en digitale banen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De maatregelen voor hervorming van de arbeidsmarkt zijn nog onvoldoende uitgewerkt en blijven per ministerie sectoraal aangevlogen. Inmiddels zijn er meer dan 50 regelingen van vijf ministeries met ieder hun eigen looptijd en verantwoordingsmethodiek. Wij hebben meegedacht over de Werkagenda mbo, het lijkt dat een leven lang ontwikkelen hierin een betere plaats krijgt. EZK richt zich op groene en digitale banen, maar de arbeidsmarktkrapte is breder dan alleen de benoemde sectoren. Met alleen een verlaging van de kosten van kinderopvang wordt de arbeidsparticipatie onvoldoende verhoogd.

Het kabinet onderzoekt in 2023 onorthodoxe maatregelen om personeelstekorten terug te dringen. Daarbij is het goed dat de ervaringen met de RMT's worden gebruikt bij het verder vormgeven van het arbeidsmarktbeleid. Zij zijn nog onvoldoende bij het kabinet in beeld als voorbeeld hoe meer inwoners en ondernemers kunnen worden bereikt. In de regio zijn met incidentele financiering samenwerkingsverbanden ontstaan om de arbeidsmarkt te versterken met regionale human capital agenda's.

Nationaal Groeifonds

Wat wil het kabinet?

Ook in 2023 draagt het kabinet met € 1,6 miljard in het Nationaal Groeifonds (NGF) bij aan het vergroten van het Nederlands verdienvermogen. Het gaat hierbij om investeringen voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie (R&D) en voor kennisontwikkeling. Op deze twee terreinen is volgens het kabinet de meeste kans aanwezig voor structurele en duurzame economische groei.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is nog onvoldoende duidelijk of het NGF kan helpen bij de economische ambities van gemeenten en regio's. Dit kan alleen in grotere samenwerkingsverbanden met private investeerders. Ook hier ligt

de focus vooral op topsectoren en minder op het brede mkb, als ruggengraat van de Nederlandse economie en veel gemeenten.

Regionale economie

Wat wil het kabinet?

In 2023 wordt voortgebouwd op de samenwerkingen met regionale partners op thema's als het missie-gedreven topsectoren en innovatiebeleid (MTIB), energietransitie, verduurzaming van de industrie, scholing, digitalisering van het mkb en valorisatie en toepassing van innovaties. Deze samenwerkingen zijn gericht op het maken van slimme en effectieve koppelingen tussen beleidsaanpakken en instrumenten, die steeds vaker met een bovenregionaal perspectief worden ingekleed. Het (ROM)-netwerk geeft in 2023 een verdere impuls aan de inzet van de ontwikkelfunctie van de ROM's op dit bovenregionale niveau.

Ook komt er een programma werklocaties. Doel is het stimuleren van de juiste voorwaarden, waardoor er voldoende en gevarieerd aanbod is op de juiste plek op het juiste moment.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn aangehaakt bij het directieoverleg rijk-regio-mkb met EZK, BZK, IPO en MKB NL. Belangrijk voor gemeenten is dat het brede mkb geagendeerd blijft. Gemeenten zijn nog niet betrokken bij het programma werklocaties. Voor bedrijventerreinen, waar een groot deel van het bruto binnenlands product wordt gecreëerd, is het voor gemeenten en de VNG goed om bij dit programma betrokken te raken.

Het scheppen van voorwaarden voor goed functionerende markten: Aanbesteden

Wat wil het kabinet?

Het kabinet werkt aan goede kaders om aanbestedingen te gebruiken als strategisch beleidsinstrument om doelen als duurzaamheid en economisch herstel te bereiken. Om de verhouding tussen overheid en bedrijfsleven bij aanbesteden te verbeteren, zet EZK in 2023 in op bestaande initiatieven als het Programma Beter Aanbesteden en het traject rechtsbescherming bij aanbesteden. In 2021 is het vierjarige programma Beter Aanbesteden gestart, een samenwerking van EZK, VNG en VNO-NCW/MKB-Nederland. Doel van dit programma is het verbeteren van de kennis en kunde van overheden en ondernemers over het aanbestedingsproces en dat partijen eerder met elkaar in dialoog gaan. In 2023 zullen onder andere evenementen worden georganiseerd waar overheden en ondernemers samenkomen en regionale initiatieven worden ondersteund.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ook in 2023 kunnen gemeenten gebruikmaken van het programma Beter Aanbesteden voor het verbeteren van hun inkoop, door deel te nemen aan onder meer marktdagen, kennissessies en startwebinars voor bestuurders, maar ook door het aanvragen van een subsidie voor initiatieven om de gemeentelijke inkooppraktijk te verbeteren.

Het ministerie van EZK werkt aan een wetsvoorstel tot wijziging van de Aanbestedingswet. Inzet is verbetering van de klachtmogelijkheden voor ondernemers bij aanbestedingen. Om zich voor te bereiden op deze voorgenomen wetwijziging kunnen gemeenten gebruik maken van de handreiking 'Klachtafhandeling bij aanbesteden' die dit jaar is gepubliceerd.

Een veilige, hoogwaardige en betrouwbare digitale infrastructuur

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet zich ervoor in dat Nederland het digitale knooppunt van wereldklasse in Europa blijft en robuust, supersnel en veilig internet krijgt in alle delen van het land. Het kabinet start een verkenning waarin de visie op de digitale infrastructuur wordt uitgewerkt. Om de mobiele connectiviteit op niveau te houden wordt naar verwachting eind 2023 de 3,5 GHz-band voor landelijke mobiele communicatie beschikbaar gesteld, voorafgegaan door een veiling. Daarnaast vindt in 2023 de Wereld Radio Conferentie van de VN plaats, waarin frequentiebanden op internationaal niveau

kunnen worden herbestemd. Om de uitrol van verbeterde (vaste en mobiele) digitale infrastructuren zo soepel mogelijk te laten verlopen worden gemeenten ondersteund. De ondersteuning van gemeenten wordt verder verstevigd. Zo gaat het ministerie van EZK in 2023 verder werken aan de transparantie en harmonisatie van lokaal beleid om een soepele uitrol te bevorderen. Ook wordt gewerkt aan het verder verbeteren van de mobiele bereikbaarheid van het alarmnummer 112.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het ministerie van EZK is van plan om in 2023 met gemeenten verder te werken aan transparantie en harmonisatie van lokaal beleid rond de uitrol van digitale infrastructuur. Dit beleid was nodig, omdat er vanuit de Europese Telecomcode nieuwe verplichtingen kwamen voor gemeenten om de infrastructuur ter beschikking te stellen voor 5G. In het komende jaar zijn het ministerie, de VNG en de sector voornemens om te werken aan voorbeeldbeleid rond graven. Als gevolg van de nieuwe medegebruikverplichting bijvoorbeeld moeten telecomaandbieders gebruik van elkaars infrastructuur onder voorwaarden toestaan.

Andere onderwerpen zijn het herijken van degeneratiekosten en onderzoeken in hoeverre de aanlevering van documentatie bij een graafvergunning aanvraag kan worden geharmoniseerd. Complicatie hierbij is dat ook vanuit de energietransitie en klimaatadaptatie groot beroep wordt gedaan op gemeenten ten aanzien van coördinatie en realisatie van allerlei boven- en ondergrondse aanpassingen. Waar kabels en leidingen bij gemeenten dezelfde afdeling zijn, ongeacht wat ermee gedaan wordt, is dit niet zo in het landelijke beleid van de verschillende ministeries, noch in Brussel. Dit vergt blijvende waakzaamheid van gemeenten.

Een opvallende verandering ten opzichte van vorige jaren is dat in de begroting geen aandacht is voor de uitrol van digitale infrastructuur naar buitengebieden en andere locaties met hoge aanlegkosten. De minister had in haar brief van 28 juni 2022 al aangekondigd dat er geen dekking is voor het aansluiten van de naar schatting 19.000 onrendabele adressen. De schatting is dat hier € 190 miljoen overheidsfinanciering voor nodig is. Wij blijven hier aandacht voor vragen, want gemeenten zijn veel tijd kwijt om ook deze laatste adressen aangesloten te krijgen in het kader van de leefbaarheid.

Een positieve ontwikkeling is dat per juli 2022 het Agentschap Telecom controleert of op 98% van het grondgebied van een gemeente (niet zijnde Natura 2000-gebied) 8 Mbps mobiele dekking is. Dit is ook van belang voor het verbeteren van de mobiele bereikbaarheid van het alarmnummer 112.

Te sterke machtspositie platforms in digitale economie

Wat wil het kabinet?

De digitale economie biedt kansen, maar kan ook leiden tot te sterke machtsposities van grote platforms. Consumenten en ondernemers kunnen vaak niet om deze platforms heen. Daarom wordt in 2023 in Europees verband gewerkt aan de implementatie van de Digital Markets Act (DMA) die de markt- en datamacht van grote tech- en platformbedrijven aanpakt ten behoeve van concurrentie en de bescherming van platformgebruikers. Daarnaast wordt in 2023 de implementatie van de Digital Services Act (DSA) voorzien, die ervoor gaat zorgen dat tussenpersonen, zoals platformbedrijven, verantwoord omgaan met content van hun eindgebruikers. Daarnaast heeft de Europese Commissie recentelijk de Data Act gelanceerd waarin belangrijke stappen worden gezet om de data-economie beter te laten werken voor consumenten en ondernemers. Het ministerie van EZK zal aandacht houden voor de macht van grote platforms, en waar nodig actie ondernemen aanvullend op de genoemde Europese initiatieven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ook gemeenten hebben een afhankelijkheidsrelatie met grote technologiebedrijven. Zij hebben baat bij de implementatie van deze Europese regelgeving, onder meer omdat het hun onderhandelingspositie verstevigt. De verantwoorde omgang door bedrijven met online content heeft ook betekenis gemeenten, bijvoorbeeld wanneer er eerder wordt ingegrepen bij de verspreiding van desinformatie en complottheorieën op zulke platforms, omdat dit online aangejaagde ordeverstoringen kan voorkomen. Bovendien hebben gemeenten belang bij een goed functionerende data-economie, omdat zij ook gebruikers daarvan zijn.

Cybersecurity voor consumenten

Wat wil het kabinet?

EZK zet in het kader van consumentenbescherming in op een wettelijke cybersecurity zorgplicht voor fabrikanten en leveranciers van alle ICT-producten en diensten in de hele productlevenscyclus met de Cyber Resilience Act. Het ministerie van EZK gaat door met het uitvoeren van publiekscampagnes zoals 'Doe je updates' en stimuleert cybersecuritykennis en -innovatie door middel van het publiek-private samenwerkingsplatform dcypher.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn ook consumenten van ICT-producten en -diensten. De Cyber Resilience Act zal het gesprek met de leveranciers over veilige ICT-producten en -diensten vergemakkelijken. Voor gemeentelijke vraagstukken kan op het publiek-private platform *dcypher* worden aangesloten.

KLIMAAT EN ENERGIE

Klimaat en Energie

Wat wil het kabinet?

Het coalitieakkoord verhoogde de ambitie van het klimaatbeleid. In 2050 moet 100% reductie plaatsvinden op de uitstoot van broeikasgassen en in 2030 richt het kabinet zich op 60%, met een ondergrens van 55%. Het kabinet zet daarvoor steeds meer in op normering en beprijzing, in plaats van subsidie. Omdat de maatregelen uit het coalitieakkoord onvoldoende zijn om het doel voor 2030 te halen, worden aanvullende maatregelen in een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) in kaart gebracht. In het voorjaar moet besluitvorming plaats vinden. Daarnaast wordt voortgebouwd op maatregelen die in vorige jaren in gang zijn gezet:

- Het kabinet intensificeert de aanpak voor een duurzame gebouwde omgeving. In 2023 en 2024 wordt in totaal € 300 miljoen extra beschikbaar gesteld voor het Nationaal Isolatieprogramma. Daarmee worden kwetsbare huishoudens ondersteund bij het nemen van energiebesparende maatregelen. Over de precieze invulling van het Nationaal Isolatieprogramma vindt nog besluitvorming plaats. Daarnaast wordt € 62,5 miljoen voor de lokale aanpak van dit programma naar voren gehaald vanuit 2027.
- Daarnaast is € 200 miljoen uit het klimaatfonds beschikbaar voor warmtenetten. Ook wordt de SDE++ regeling zodanig aangepast dat meer geld beschikbaar komt voor aquathermie, zonthermie en restwarmte.
- Het kabinet werkt aan een Nationaal Plan Energiesysteem en een Programma Energie Hoofdstructuur en pakt daarmee meer regie op het energiesysteem in 2050 en de ontwikkelpaden daarnaartoe.
- Het kabinet maakt in totaal € 150 miljoen vrij voor verduurzaming van bedrijven. Voor de 20 grootste bedrijven worden maatwerkafspraken gemaakt. Daarnaast gaan meer bedrijven onder de energiebesparingsplicht met terugverdientijd van vijf jaar vallen. Daarvoor worden extra middelen beschikbaar gesteld om omgevingsdiensten te versterken.

Om inwoners op het gebied van energie te ondersteunen werkt het kabinet aan een prijsplafond. Dit plafond geldt ook voor een deel van de ondernemers, maar niet voor ondernemers met een groter energieverbruik dan een gemiddeld huishouden. Zowel het beschikbare bedrag als de mogelijkheid voor het gehele midden- en kleinbedrijf om van het prijsplafond gebruik te maken is nog onduidelijk. Voor energie-intensieve mkb-bedrijven als bakkers en slagers wordt de energierekening drie keer zo hoog. Een deel van de ondernemers kan dit niet opvangen zonder steunmaatregelen. Ook zit er een rem op het doorberekenen van kostenstijgingen in producten en diensten, om voldoende concurrerend te blijven.

Het kabinet stelt een prijsplafond in, waarbij de prijs voor gas en elektriciteit wordt vastgezet op het tarief van begin 2022 tot het gebruik van een gemiddeld huishouden. De precieze details, waaronder de aanpak voor warmtetarieven, moeten nog uitgewerkt worden. De verwachting is dat hier tijdens de algemene financiële beschouwingen van 4 tot 6 oktober meer duidelijkheid over komt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

We begrijpen de verhoging van de ambities van het kabinet. Wij zullen daarbij wel scherp kijken wat daarbij gevraagd wordt van gemeenten, of die inzet voor gemeenten uitvoerbaar is en of daarvoor voldoende middelen ter beschikking worden gesteld. Ook voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving, de oplossing van de knelpunten in het energienet en de intensivering van handhaving van energiebesparing door bedrijven zal goed gekeken moeten worden hoe de uitvoering loopt en of capaciteit, middelen en regelgeving voldoende zijn.

Uitvoeringsmiddelen voor uitvoering Klimaatakkoord

Wat wil het kabinet?

Voor de uitvoeringsmiddelen trekt het kabinet de volgende reeks uit:

	2023	2024	2025	2026	2027
Uitvoeringskosten klimaat decentrale overheden (bedragen x €1.000)	282.604	482.500	702.500	772.448	772.448

Dit is bestemd voor gemeenten, provincies en het nationale programma RES. Met het rijk is afgesproken dat er ruim 100 miljoen extra naar 2023 wordt geschoven (uit de jaren 2026 en 2027). Door een schrijffout is deze schuif niet in de begroting terecht gekomen. Het ministerie van EZK heeft toegezegd dit te herstellen in een nota van wijziging die in oktober of november naar de Kamer wordt gestuurd. Het bedrag voor uitvoeringsmiddelen komt daarmee op circa € 385 miljoen.

Daarnaast is van 2023 tot 2025 elk jaar € 15 miljoen beschikbaar voor het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW). € 6 miljoen daarvan wordt gebruikt voor de landelijke organisatie en € 9 miljoen gaat naar een regionale ondersteuningsstructuur voor gemeenten.

Wat betekent dit voor gemeenten

Voor gemeenten komt er naar verwachting circa € 353 miljoen beschikbaar aan uitvoeringsmiddelen Klimaat. Dat is ruim driemaal zoveel als in 2022 (circa € 115 miljoen), al zal de verdeelsleutel anders zijn. In 2024 en verder stijgt deze bijdrage verder door. Het rijk is nu in samenspraak met de koepels een uitkeringsregeling aan het opstellen. Verwachting is dat deze rond 1 januari 2023 klaar is. Daarna volgt nog de individuele toekenning aan gemeenten. Om zoveel mogelijk zekerheid en comfort aan gemeenten te kunnen bieden in verband met hun eigen begrotingsvoorstellen voor 2023, is er afgesproken dat er in de eerste helft van oktober vanuit het ministerie van EZK een brief aan gemeenten wordt gestuurd met meer informatie over de voor hen beschikbare middelen en het verdere proces.

Maatregelen in verband met de gestegen energieprijzen

Wat wil het kabinet?

Het kabinet bestrijdt de acute gevolgen van de gestegen energieprijzen op een aantal manieren:

- Het instellen van een prijsplafond, waarbij de prijs voor gas en elektriciteit van begin 2022 wordt vastgezet, tot het verbruik van een gemiddeld huishouden. De precieze details, waaronder de aanpak voor warmtetarieven, moeten, zoals hierboven is aangegeven, nog uitgewerkt worden.
- Er wordt € 4,5 miljard vrijgemaakt om de energiebelasting te verlagen.
- Daarnaast heeft het kabinet een bedrag van € 50 miljoen gereserveerd voor opschaling van de bestaande pilot met een noodfonds om te voorkomen dat kwetsbare huishoudens met een betalingsachterstand grote schulden opbouwen.
- Verder werkt het kabinet aan een tijdelijke verbreding van de gevallen waarin energieleveranciers gedurende de komende winterperiode het contract niet mogen opzeggen.
- Voor de kwetsbare groepen stelt het kabinet € 1,4 miljard beschikbaar, zodat gemeenten ook in 2023 een energietoeslag kunnen uitkeren van € 1300 voor huishoudens tot 120% van het sociaal minimum. Daarvan mogen gemeenten (maximaal) € 500 al in 2022 uitkeren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is van groot belang dat onze inwoners bestaanszekerheid behouden. De huidige maatregelen komen daaraan tegemoet. Aan de andere kant bevestigt deze crisis de noodzaak om snel te verduurzamen. De prikkel voor inwoners, organisaties en bedrijven om daarop in te zetten moet wel blijven bestaan.

7 Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Nationaal Programma Landelijk Gebied en Stikstof

Wat wil het kabinet?

Het kabinet neemt de komende jaren veel maatregelen om te voldoen aan natuur-, water- en klimaatverplichtingen. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is het beleid hiervoor, met als doel dat het landelijk gebied zich toekomstbestendig kan ontwikkelen.

Voor deze maatregelen komt een Transitiefonds landelijk gebied en natuur met daarin € 24,3 miljard om tot 2035 bij te dragen aan de (verplichte) opgaven van natuur, klimaat en water. Dit gaat de overheid doen via een samenhangende en gebiedsgerichte aanpak.

Voor stikstof worden aanvullende afspraken gemaakt om beter het natuurdoel te bereiken. De rijksoverheid gaat de komende periode samen met de provincies en maatschappelijke partijen in gesprek om de stikstofaanpak uit te werken in gebiedsplannen. In juli 2023 leveren de provincies hun integrale gebiedsprogramma's op, met daarin gecombineerde maatregelen natuur, klimaat en water.

De transitie die moet leiden tot een toekomstbestendige, duurzame landbouw en een waardevol landelijk gebied. Ook is uitkoop van boerenbedrijven nodig. Het kabinet maakt hiervoor gebiedsgericht perspectieven inzichtelijk en wil de transitie naar kringlooplandbouw voortzetten. Daarnaast biedt stikstofreductie ook ruimte aan economische ontwikkeling, zoals het bouwen van extra huizen.

Het kabinet ziet de maatschappelijke onrust rond dit thema en wil komen tot een betere balans tussen wat de natuur kan dragen en wat we als samenleving van haar vragen: een vitaal landelijk gebied met een gezonde natuur, een robuust watersysteem en (uiteindelijk) een neutrale impact op het klimaat, met perspectief voor iedereen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen de komende jaren te maken met een sterk veranderend landelijk gebied, doordat (vooral agrarische) activiteiten veranderen of moeten stoppen. Dit moet planologisch worden vastgelegd, wat veel extra inzet zal vragen in een korte periode. Het is belangrijk dat gemeenten meedoen in de gebiedsgerichte aanpak om belangen in te brengen en ook om gemeentelijke taken goed uit te voeren over bijvoorbeeld bestemmingswijzigingen, vergunningverlening en handhaving. Het is cruciaal dat gemeenten tijdig kunnen meedenken en beslissen om met de samenleving breed perspectief te ontwikkelen en concretiseren. Gemeenten hebben daarvoor genoeg tijd, middelen en instrumenten nodig van het rijk.

Landelijk gebied beleidslijnen

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil het Natuurnetwerk Nederland afmaken, soorten binnen en buiten natuurgebieden beschermen, en een omslag naar een krachtige en economisch sterke kringlooplandbouw. Daarbij voorziet het kabinet een aantal beleidslijnen, te weten: versterking van de ondersteuning uit de keten (met een juridisch bindend instrumentarium dat volgt als ketenpartners onvoldoende resultaat leveren) voor de transitie naar kringlooplandbouw, volledig grondgebonden melk- en rundveehouderij in 2032, en een specifieke gebiedsgerichte aanpak in gebieden waar de doelen voor waterkwaliteit niet worden gehaald.

Om nieuwe zoönose-uitbraken als de coronapandemie, en uitbraken als de vogelgriep, te voorkomen werkt het kabinet daarnaast aan het uitvoeren van een actieplan. Daarbij zet het zich in op het voorkomen, opsporen en reageren op besmettingen.

Activiteiten met weinig stikstofneerslag die eerder onder voorwaarden toegestaan werden met een melding onder de Wet natuurbescherming, de zogeheten 'PAS melders' worden nog steeds gelegaliseerd door de provincies. Uitgangspunt is dat de PAS-melders uiterlijk op 1 juli 2023 duidelijkheid hebben als de contouren voor de gebiedsprocessen uitgewerkt zijn. De PAS-meldersproblematiek dient te worden meegenomen in de gebiedsgerichte aanpak en als de gebiedsgerichte aanpak hierbij gebaat is, met voorrang te worden afgehandeld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De beleidslijnen zoals uitgezet voor het landelijk gebied vragen om ruimte in en ondersteuning van gemeenten. Met name het realiseren van volledig grondgebonden melk- en rundveehouderij, waarbij ondernemers een minimale hoeveelheid grond dienen te bezitten per dier, en creëren van ruimte voor bestrijding van dierziektes, zullen leiden tot een verschuiving in de locatie en het aantal van de agrarische grondgebruikers in het buitengebied. Gemeenten staan vaak dicht bij de ondernemers en inwoners en zijn daarmee eerste aanspreekpunt bij vragen en oplossingen. Daarom zijn gemeenten belangrijke partners in de gebiedsgerichte aanpakken.

De budgetten van de landelijke beëindigingsregeling veehouderij en gerichte aankoop boerderijen zijn bedoeld om ondernemers te ondersteunen bij het beëindigen van hun bedrijfsvoering, met als doel om de stikstofneerslag in stikstofgevoelige natuurgebieden structureel te verminderen. Daarbij gaat het bij het tweede budget om de ondernemers die een grote bijdrage hebben aan het neerslaan van stikstof op stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden; de zogenoemde 'piekbelasters'. Het budget dat voor beide maatregelen was vrijgemaakt in 2022 wordt deels doorgeschoven naar 2023.

Ten aanzien van de aanpak van zoönosen zijn gemeenten aan zet bij het stimuleren van vaccinatie, vergroten van de veiligheid op bedrijven en nemen van maatregelen op gebied van ruimtelijke ordening.

8 Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Koopkracht / energiecrisis (energietoeslag 2022 en 2023)

Wat wil het kabinet?

De energietoeslag bedraagt in 2022 € 1300. Het kabinet wil nog dit jaar een ophoging van de energietoeslag met € 500 naar € 1800. Gemeenten hebben onder de huidige wetgeving de tijd om de toeslag 2022 tot 1 juli 2023 uit te keren. Het kabinet maakt het voor 2023 mogelijk dat gemeenten nog € 800 energietoeslag uitkeren aan inwoners (120% inkomensgrens). Over de precieze invulling lopen nog gesprekken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen in 2022 onder de huidige wetgeving nog € 500 uitkeren aan inwoners (inkomensgrens 120%). Gemeenten kunnen deze toeslag tot 1 juli 2023 uitkeren. Daarbij hebben gemeenten van het rijk de financiële garantie gekregen om dit uit te voeren. In 2022 ontvangen gemeenten € 1,4 miljard voor de energietoeslag. Hierin is rekening gehouden met € 100 miljoen uitvoeringskosten en een klein deel bijzondere bijstand.

Koopkracht/ energiecrisis (energietoeslag studenten 2022)

Wat wil het kabinet?

Het kabinet vindt dat studenten als groep niet in aanmerking komt voor de categoriale bijzondere bijstand. Individuele studenten met ernstige financiële problemen als gevolg van de stijgende energieprijzen kunnen wel individuele bijzondere bijstand aanvragen bij gemeenten. Het kabinet stelt € 35 miljoen euro beschikbaar voor energiecompensatie aan studenten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten met veel studenten zullen meer aanvragen krijgen voor individuele bijzondere bijstand. We zijn in gesprek met het rijk en pleiten expliciet voor het opnemen van een afbakening van de doelgroep in de wet en voldoende perspectief voor studenten in 2023 (onder andere door de voorgestelde ophoging van de basisbeurs).

Koopkracht/ energiecrisis (vroegsignalering)

Wat wil het kabinet?

Gemeenten krijgen in 2022 € 35 miljoen extra voor vroegsignalering en voor bijzondere bijstand.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen hiermee de vroegsignalering intensiveren. Het kabinet is nog met ons in gesprek over de verdeling van de middelen en de toekenning ervan.

Koopkracht/ energiecrisis (schuldhulpverlening)

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil bestuurlijke afspraken maken met de VNG en NVVK (koepelorganisatie voor schuldhulpverlening) over het niet beëindigen van schuldhulpverlening en daarmee het door laten lopen van de schuldhulpverlening vanwege de huidige hoge prijzen voor energie voor huishoudens.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De afspraken zijn bedoeld om te voorkomen dat schuldhulpverlening van inwoners met onvoldoende aflossingscapaciteit (vanwege energieprijzen) beëindigd wordt.

Armoede en schulden ('regulier')

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet met de koopkrachtmaatregelen in op afname van de armoede. Met de 'Aanpak geldzorgen, armoede en schulden' gaat het kabinet aan de slag met een meerjarige, interdepartementale en interbestuurlijke aanpak met als doel een halvering van het aantal kinderen dat opgroeit in armoede in 2025 (ten opzichte van 2015), en een halvering van armoede en problematische schulden in het algemeen in 2030 (ten opzichte van 2015).

Doelstellingen van het kabinet zijn:

1. Een betere borging van bestaans- en inkomenszekerheid
2. Preventie van geldzorgen: goede voorlichting van jongeren af aan, in alle levensfasen
3. Een overheid die werkt voor mensen en voorziet in laagdrempelige, eenvoudige, mensgerichte financiële hulp en sociale incasso;
4. Maatregelen nemen om (generatie)armoede te doorbreken zodat iedereen meedoet en vooruitkomt;
5. Het realiseren dat meer mensen eerder en betere schuldhulpverlening ontvangen en sneller perspectief hebben op een financieel zorgeloze toekomst.

Het kabinet bouwt voort op de brede schuldenaanpak van het vorige kabinet. Nadrukkelijk wordt ingezet op bewezen effectieve interventies en bestedingen. Prioriteiten zijn:

1. preventie en vroegsignalering,
2. versnelling van schuldhulpverlening en betere toegang tot de wettelijke schuldsanering (Wsnpr),
3. verdere verbetering van de (rijks)incasso met oog voor de menselijke maat.

Voor de aanpak stelt het kabinet in 2023 € 118 miljoen beschikbaar, in 2024 € 102 miljoen, in 2025 € 95 miljoen en vanaf 2026 structureel € 73 miljoen. Daarnaast is het kabinet voornemens om daar bovenop vanaf 2026 structureel € 27 miljoen uit de enveloppe arbeidsmarkt, armoede en schulden in te zetten voor dit doel. Deze toevoeging is afhankelijk van de uitkomsten van monitoring en evaluatie. Daarmee zou het totale structurele budget voor de aanpak op € 100 miljoen komen.

Incidenteel wordt € 200 miljoen extra beschikbaar gesteld voor gerichte tegemoetkomingen (zoals bijzondere bijstand, voedselbanken, initiatieven die deelname van kinderen aan school en samenleving financieel borgen) en voor extra capaciteit, snelheid en effectiviteit in de schuldhulpverlening.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De duiding en de precieze inzet van de financiële middelen roept nog vraagtekens op. De komende tijd gaan we hierover het gesprek aan met het ministerie. De maatregelen, voorgenomen plannen en inzet van de middelen vergen sowieso nader overleg en afstemming met ketenpartners. Door het beschikbaar stellen van extra incidentele middelen in 2022 en structurele middelen voor komende jaren zullen gemeenten beter in staat zijn hun uitvoeringstaken te kunnen inrichten, uit te voeren en op te schalen bij een toename van vroegsignalen. Een beperkende factor is dat gemeentelijke uitvoering de afgelopen jaren door diverse extra taken overbelast en veelal onderbemand is. Het zal, mede door de krapte op de arbeidsmarkt, een uitdaging zijn om in een rap tempo de uitvoeringsorganisatie weer op orde te krijgen en te houden.

Macrobudget Participatiewet-uitkeringen (BUIG) en LKS

Wat wil het kabinet?

Op basis van de CPB-raming over werkloosheid wordt vanaf 2023 een oplopend bijstandsbestand verwacht. De invoering van een aantal wetswijzigingen leidt ook tot een oploep in de raming van de bijstandsuitgaven. Door een inperking van andere regelingen is de verwachting dat meer personen een beroep op de bijstand zullen doen. Het gaat dan onder andere om de wijzigingen in de Participatiewet en de invoering van het onderdeel WW-duurverkortings in de Wet werk en zekerheid,

die inmiddels is vervangen door de Wet arbeidsmarkt in balans. Ook zorgt de aanpassing van de kostendelersnorm voor hogere bijstandsuitgaven vanaf 2023. Het macrobudget voor Participatiewetuitkeringen is structureel met € 40 miljoen verhoogd. Hierdoor kunnen mensen die in deeltijd met loonkostensubsidie werken een groter gedeelte van hun inkomen behouden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Door het verhogen van de kostendelersnorm wordt bijverdienen naast de bijstand beter mogelijk. De ontwikkeling van de macrobudgetten wordt goed in de gaten gehouden door de VNG, samen met Divosa.

Participatiewet

Wat wil het kabinet?

In 2021 is een traject gestart om de Participatiewet verder te verbeteren. Uitgangspunten daarbij zijn: eenvoud, menselijke maat en uitvoering. Dit traject is opgepakt als een brede maatschappelijke opgave. Verschillende aanpassingen van de Participatiewet zijn al in gang gezet: de kostendelersnorm wordt aangepast. De Eerste Kamer behandelt dit najaar het wetsvoorstel Breed offensief en de overige beoogde aanpassingen in de Participatiewet, het project Participatiewet in balans, worden in twee sporen verder uitgewerkt. Het eerste spoor beoogt de uitvoering meer ruimte te geven om rekening te houden met de situatie van bijstandsgerechtigden. Deels moet dit via aanpassingen in wetgeving, deels kan dit zonder wetwijziging. Bij het tweede spoor ligt de focus op het versterken van bestaanszekerheid. Dit is een langduriger traject.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In 2023 ligt het zwaartepunt van de wijziging van de Participatiewet bij het voorbereiden en doorvoeren van verbeteringen in de uitvoeringspraktijk die zonder wetwijzigingen al mogelijk zijn. Aanpassingen waarvoor wetgeving nodig is zullen, zo is het streven van het kabinet, per 1 januari 2024 worden ingevoerd.

Het kabinet wil dat het wetsontwerp Breed offensief in 2023 in werking treedt. Over het exacte tijdstip van inwerkingtreding van deze wet en de uitwerking voor gemeenten vindt nog overleg plaats met het ministerie van SZW.

Ondersteuning kwetsbare jongeren naar werk

Wat wil het kabinet?

Gemeenten krijgen in 2023 € 8 miljoen om schoolverlaters met een structurele achterstand op de arbeidsmarkt te ondersteunen naar werk. Het gaat om jongeren zonder startkwalificatie uit het praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs, of voortijdige schooluitval, en jongeren uit het middelbaar beroepsonderwijs, met nadruk op niveau 1/entree 2 in de beroepsbegeleidende leerweg.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Om kwetsbare jongeren te ondersteunen is onderlinge samenwerking nodig tussen de scholen en de regionale meld- en coördinatiefunctie, die zorg moet dragen voor een sluitende, integrale aanpak van school naar vervolgonderwijs of werk, en bij uitval weer terug naar school of werk. De samenwerking dient te worden ondersteund met een standaardisatie in de uitwisseling van gegevens.

Leven lang ontwikkelen

Wat wil het kabinet?

Om een toekomstbestendige arbeidsmarkt te realiseren zet het kabinet in op Leven Lang Ontwikkelen, zodat mensen nieuwe kennis en vaardigheden kunnen opdoen. Dit draagt bij aan de opgaven waarvoor de samenleving staat en het verhoogt de kans op het behoud of krijgen van werk. Ook wordt ingezet op extra leerrechten via het STAP-budget, uitgevoerd door UWV, bedoeld voor mensen die minder initieel onderwijs hebben gevolgd en daardoor een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt hebben. Voor de jaren 2023 t/m 2026 wordt hiervoor vier keer € 125 miljoen ter beschikking gesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voorgenomen maatregelen vragen om een gezamenlijke inzet, en afstemming, van regionale arbeidsmarktpartijen, overheid, sociale partners, opleiders en intermediairs. Deze afstemming dient ook gemaakt te worden op het gebied van standaardisatie van instrumenten, competenties en scholingsaanbod.

Regionale mobiliteitsteams

Wat wil het kabinet?

Mensen die aan het werk willen, of hun baan dreigen te verliezen, kunnen een beroep doen op de regionale mobiliteitsteams. Deze zijn opgericht tijdens de coronapandemie en worden in 2023 voortgezet.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit continuering van een bestaande situatie. En het past binnen het streven, neergelegd in het coalitieakkoord van december 2021, om meer mensen naar werk te begeleiden, met daarin een rol voor gemeenten, UWV en sociale partners, en de voorgenomen uitbreiding van de (regionale) arbeidsmarktinfrastructuur. Wel dienen gemeenten duidelijke afspraken te maken over een (gestandaardiseerde) gegevensuitwisseling tussen de diverse partners in deze regionale mobiliteitsteams.

Arbeidsmigranten

Wat wil het kabinet?

Het kabinet voert de aanbevelingen uit van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten, zoals het certificeringsstelsel voor uitzendbureaus. Verder wordt de handhaving versterkt en verbeterd het kabinet de informatievoorziening aan arbeidsmigranten. Daarnaast worden arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling van onder andere arbeidsmigranten beter aangepakt door de modernisering van het strafrecht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In zijn algemeenheid hebben de aanbevelingen van het aanjaagteam een grote impact op gemeenten zowel politiek, organisatorisch en financieel. Tot op heden zijn twee jaar na het rapport van het Aanjaagteam nog weinig concrete verbeteringen merkbaar op basis van de gedane aanbevelingen. Gemeenten krijgen naar verwachting een rol in de informatievoorziening. Het is belangrijk dat de handhaving op arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling worden opgepakt. Gemeenten ondervinden de problemen van een slecht functionerende markt van uitzenders.

Toezicht en handhaving Participatiewet

Wat wil het kabinet?

Burgers en professionals ervaren hardheden in de uitvoering van de Participatiewet. Strikte eisen en verantwoordelijkheden leiden soms tot onbedoelde en ongewenste effecten, waarbij men in de uitvoering weinig tot geen ruimte voelt om in specifieke situaties het benodigde maatwerk te bieden. Het kabinet wil daarom toewerken naar een Participatiewet die - naast een toereikend bestaansminimum, mensen passende ondersteuning biedt om mee te doen in de samenleving – ook een wet is met rechten en verplichtingen die zinvol en begrijpelijk zijn. Het mag bijvoorbeeld niet zo zijn dat mensen die onbedoeld een fout maken direct als fraudeur worden bestempeld. Bij het ontvangen van een uitkering gelden diverse verplichtingen waarbij het de bevoegdheid en verantwoordelijkheid is van het lokale bestuur om deze te handhaven.

In 2021 is het ministerie van SZW een traject gestart om de Participatiewet te verbeteren en daarmee in lijn ook een onderzoek gestart naar het Handavingsinstrumentarium binnen de (bredere) sociale zekerheid, ook wel bekend als de Fraudewet. Het onderzoek kijkt naar mogelijke aanpassingen in het beschikbare handavingsinstrumentarium zowel om beter maatwerk te kunnen leveren als om effectiever te kunnen handhaven in gevallen van opzet of grove schuld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Verschillende verbeteringen aan de Participatiewet zijn in voorbereiding. Voor een aantal van de voorstellen is een wetswijziging noodzakelijk. Beoogde inwerkingtreding is 2024. Deze voorstellen hebben ook invloed op de rechten en plichten en daarmee op de handhaving van de naleving ervan. Het is de verantwoordelijkheid van gemeenten om een goede invulling te geven aan deze handhaving.

Voorstellen die invloed hebben op handhaving zijn onder andere het verruimen van de bijverdiengrenzen, het maken van een uitzondering op de zoektermijn van vier weken voor mensen met een evidente beperking en de wijziging van de leeftijdsgrens van de kostendelersnorm van 21 naar 27 jaar. Het wetstraject om de kostendelersnorm te wijzigen in de Participatiewet is inmiddels in gang gezet. Inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is, na behandeling en goedkeuring door de Eerste Kamer, per 1 januari 2023 voorzien.

Aanpassingen in het handavingsinstrumentarium worden de komende periode nader uitgewerkt waarbij het doel is om meer beslisruimte te genereren voor professionals in de uitvoering van de wet en meer toe te kunnen spitsen op de situatie van de bijstandsgerechtigde. Hierbij gaat het zowel om het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik (bijvoorbeeld door gedragsbeïnvloeding en voorlichting) als om het controleren en sanctioneren (bijvoorbeeld opleggen van boetes).

Inburgering

Wat wil het kabinet?

Het nieuwe inburgeringsstelsel is ingegaan op 1 januari 2022. Met de invoering van deze wet start de inburgering sneller, wordt een hoger taalniveau gevraagd en hebben gemeenten een regierol. Het kabinet houdt in samenwerking met de betrokken partners goed in de gaten of het nieuwe stelsel werkt zoals het moet werken. Ten opzichte van de vorige begroting stelt het rijk van 2022 tot en met 2024 € 90 miljoen extra vanuit het gemeentefonds beschikbaar voor de inburgering en integratie van statushouders. Voor de onderwijsroute worden opties verkend voor een structurele inbedding binnen het inburgeringsstelsel. Om ter overbrugging de onderwijsroute aan te bieden wordt vanaf 2023 tot en met 2025 cumulatief € 35 miljoen extra beschikbaar gesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen middelen voor uitvoeringskosten van de nieuwe Wet inburgering via het gemeentefonds en middelen voor inburgeringsvoorzieningen via een specifieke uitkering. De extra € 90 miljoen vanuit het gemeentefonds kunnen gemeenten inzetten voor het grotere aantal inburgeraars dat komt kijken bij de hoge taakstelling.

De SPUK onderwijsroute is bedoeld als tijdelijke aanvulling op de reguliere SPUK voor inburgeringsvoorzieningen. Hiermee kunnen gemeenten tot en met 2025 de onderwijsroute aanbieden, terwijl parallel wordt gewerkt aan een structureel voorstel. In 2023 gaat het om € 15 miljoen.

Omdat de aantallen statushouders fors hoger zijn dan waarmee bij de uitwerking van de Wi2021 rekening werd gehouden, blijft de uitvoerbaarheid en betaalbaarheid (met name van de uitvoeringskosten) een aandachtspunt voor gemeenten. In de bestuurlijke afspraken is daarom afgesproken dat dit wordt gemonitord en dat eventuele hogere kosten leiden tot een bijstelling van het budget.

Krapte op de arbeidsmarkt

Wat wil het kabinet?

Het kabinet ziet dat de structurele personeelskrapte leidt tot meer spanning op de overheidsdienstverlening en vertragend werkt bij de uitvoering van de transities op het gebied van bijvoorbeeld klimaat en wonen. Interventies van het kabinet op korte termijn zijn het verminderen van de vraag naar arbeid, het vergroten van het arbeidsaanbod waar mogelijk en het verbeteren van de match tussen vraag en aanbod. Het kabinet roept werkgevers om zich in te zetten voor aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden en deeltijders te stimuleren meer uren te werken. Het kabinet onderzoekt in 2023 onorthodoxe maatregelen om personeelstekorten terug te dringen.

Wat betekent het voor gemeenten?

Gemeenten in hun rol als werkgever worden geconfronteerd met de krapte op de arbeidsmarkt, op met name de specialistische functies. Wij hopen dat het kabinet – zeker in de huidige sociaal-economische onrustige context - de aanpak van de arbeidsmarktkrapte voortvarend zal oppakken, samen met werkgevers en werkenden en zich met name richt op het vergroten van het aanbod van werk en een betere match tussen vraag en aanbod.

Toekomstige arbeidsmarkt

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil toegroeien naar een sterke ontwikkelcultuur voor werkend/werkgevend Nederland. Het kabinet borduurt daarbij voort op de adviezen van de Commissie-Regulering van Werk en het middellange termijnadvies van de SER over sociaaleconomisch beleid 2021-2025. Hiervoor zijn structurele hervormingen nodig op sociale zekerheid. Het kabinet wil de positie van flexibele werknemers met tijdelijke contracten, oproepcontracten, uitzendcontracten en zzp'ers verbeteren en duurzame arbeidsrelaties stimuleren zodat werkenden meer werk- en inkomenszekerheid ervaren. Ook omarmt het kabinet het 'hybride werken'. Het kabinet wil in 2023 een beleidsagenda uitwerken met als doel de voor- en nadelen van thuiswerken te balanceren.

Om een toekomstbestendige arbeidsmarkt te realiseren, zet het kabinet in op Leven Lang Ontwikkelen (LLO) en 'skillsgerichte' arbeidsmarkt. Het kabinet wil de regionale mobiliteitsteams die zijn opgericht tijdens de pandemie en die mensen helpen om aan het werk te komen of te blijven, in stand houden.

Wat betekent het voor gemeenten?

Wij spreken de hoop uit dat het kabinet de urgentie voor omvorming van de arbeidsmarkt niet onderschat en dat zij hierbij ook zeer alert zal zijn op de uitvoerbaarheid van toekomstig beleid. Gemeentelijke werkgevers kunnen de vruchten plukken van stimuleringsmaatregelen van het kabinet op het gebied van LLO, hybride werken en duurzame inzetbaarheid. Bij de uitwerking vragen we bijzondere aandacht voor de inzet van zzp'ers in de publieke dienstverlening in tijden van arbeidsmarktkrapte. Inzet van zzp'ers leidt tot hogere kosten van de dienstverlening. Wij zullen samen met andere sectoren verenigd in de Zelfstandig Publieke Werkgevers (ZPW) een actieve rol innemen bij de uitwerking.

Thuiswerken

Wat wil het kabinet?

De toekomst van het hybride werken en de concretisering van het thuiswerken, zijn onderwerpen waar het kabinet over nadenkt. In 2023 werkt het kabinet een beleidsagenda uit met als doel de voor- en nadelen van thuiswerken te balanceren. Daarbij heeft het kabinet ook aandacht voor de mentale gezondheid bij het thuiswerken. Thuiswerken zou ingezet kunnen worden om te zorgen voor een betere privé-werkbalans voor medewerkers. Hiermee kan volgens het kabinet het aantal burn-outklachten van werknemers worden teruggedrongen.

In het Belastingplan is geen extra verhoging van de thuiswerkvergoeding opgenomen. De fiscale gerichte vrijstelling wordt verhoogd van € 2,- naar € 2,13 per gewerkte thuiswerkdag conform de loontabelcorrectiefactor. Het Nibud heeft in maart 2022 voor de energieprijsstijgingen uitgerekend dat de kosten van een thuiswerkdag al uitkomen op € 3,05 per gewerkte thuiswerkdag.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

De beleidsagenda, die de voor- en nadelen van het thuiswerken omschrijft, zou gemeenten een goed beeld kunnen geven van de aandachtspunten die er nog zijn omtrent het thuiswerken. Het afgelopen jaar hebben gemeenten veel aandacht besteed aan het vormgeven hiervan, deze beleidsagenda kan een goede steun bieden voor de verdere concretisering ervan.

Wij stellen voor om de gerichte vrijstelling voor thuiswerken bij te stellen in het Belastingplan 2023 op basis van de gemiddelde werkelijke kosten die werknemers in de praktijk maken. Een verhoging van € 0,13 per dag is in de huidige situatie met de hoge inflatie irreëel. Wij stellen voor om de gerichte

vrijstelling voor de thuiswerkdag te verhogen naar een reële vergoeding van de kosten van een thuiswerkdag.

Duurzame arbeidsrelaties

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil het aangaan van duurzame arbeidsrelaties stimuleren zodat werkenden meer werk- en inkomenszekerheid ervaren. Arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd zouden de basis moeten vormen voor het organiseren van structureel werk. Andere contractvormen worden waar dat nodig is beter gereguleerd, zodat ze niet meer gebruikt kunnen worden om te concurreren op arbeidsvoorwaarden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het huidige juridisch kader is ingewikkeld, terwijl gemeenten het belangrijk vinden dat werkenden meer werk en inkomenszekerheid ervaren. Hierbij is het van belang om het juridisch kader van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde en onbepaalde tijd duidelijker te maken en te vereenvoudigen. Het aantal contractvormen moet overzichtelijk blijven met duidelijke kaders zonder ingewikkelde ketenregelingen of administratieve vervalperioden. Voor het oproepcontract geldt dat er een basiscontract moet komen met een vaste urennorm per tijdsperiode.

Pensioen

Wat wil het kabinet?

Het kabinet werkt aan een nieuw pensioenstelsel dat klaar is voor de toekomst en beter past bij een arbeidsmarkt waarin de meeste mensen meerdere werkgevers kennen. In het nieuwe stelsel is er eerder perspectief op indexatie en krijgen mensen beter zicht op de opgebouwde pensioenpot. Deze Wet toekomst pensioenen (WTP) wordt momenteel besproken in de Tweede Kamer. Het streven is inwerkingtreding op 1 januari 2023.

Dankzij de stijgende marktrente zijn de dekkingsgraden in de eerste helft van 2022 flink gestegen. Dit ondanks de slechte resultaten op de beurs. De meeste pensioenfondsen hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om per 1 juli 2022 al bij een beleidsdekkingsgraad van 105% te kunnen indexeren. Deze mogelijkheid bestaat vooruitlopend op het nieuwe pensioenstelsel. De verwachting is dat pensioenfondsen hier in 2023 wederom (deels) gebruik van gaan maken. Naar verwachting zullen de pensioenpremiepercentages ongeveer gelijk blijven.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

Hoe de pensioenregeling van ABP, het pensioenfonds waar gemeenten bij zijn aangesloten, eruit ziet wordt bepaald in de pensioenkamer. Hierin zitten vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers binnen overheid en onderwijs. De VNG is hiervoor lid van de Zelfstandige Publieke Werkgevers (ZPW). Een van de belangrijkste opgaven van de sociale partners in de Pensioenkamer is het vormgeven van een pensioenregeling die voldoet aan de regels van de WTP. Zowel ABP als de sociale partners werken ernaartoe om per 1 januari 2026 over te kunnen stappen naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit betekent dat sociale partners begin 2023 hierover overeenstemming moeten bereiken. Om dit te halen is het noodzakelijk dat het wetgevingsproces zo spoedig mogelijk wordt afgerond.

9 Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Gezondheid/Preventie

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil de blik op gezondheid verbreden. Hiervoor worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. In een gezonde samenleving kunnen mensen hun leven leiden, bijdragen en meedoen, met of zonder aandoening of beperking;
2. In een gezonde samenleving streven we naar zo min mogelijk gezondheidsverschillen;
3. In een gezonde samenleving kijken we om naar elkaar en helpen we elkaar waar dat nodig is.

Hiertoe worden vijf grote trajecten ingezet: het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Integraal Zorgakkoord (IZA), het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO), een toekomstbestendige Wmo en de Hervormingsagenda Jeugd (zie hieronder voor meer details). Stevige stappen worden zo gezet om beter om te kunnen gaan met de stijgende zorgvraag. Daarom wordt geïnvesteerd in de gezondheid van Nederlanders, de groei van de zorg afgeremd en wordt tegelijkertijd gezorgd voor een toegankelijke zorg voor mensen die dit nodig hebben.

Het kabinet wil daarbij verdere uitwerking geven aan de voornemens in de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 en het Nationaal Preventieakkoord 2040.

Voor wat betreft preventieve gezondheid ligt de focus in de begroting van VWS op de structurele aanpak van gezondheidsachterstanden. Het voornemen is een aantal specifieke uitkeringen aangevuld met nieuwe prioriteiten uit het Regeerakkoord te bundelen in een brede specifieke uitkering (SPUK). Na goedkeuring van de VWS-begroting wordt de nieuwe SPUK vastgesteld en opengesteld voor gemeenten.

In de SPUK worden middelen opgenomen voor de lokale aanpak van gezondheidsachterstanden, een preventie-infrastructuur, kansrijke start, combinatiefuncties buurtsportcoaches, mentale gezondheid, de gezonde beweegvriendelijke leefomgeving en de valpreventie bij 65-plussers.

De brede SPUK wordt aangevuld met middelen voor de aanpak van eenzaamheid, welzijn op recept en mantelzorg. In het GALA maken rijk en gemeenten nadere bestuurlijke afspraken over de te behalen resultaten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit dat integrale preventieve inzet op gezondheidsvraagstukken verstevigd en verdiept kan worden en dat kan worden geïnvesteerd in een passende preventie-infrastructuur op lokaal en regionaal niveau.

De nieuwe brede SPUK biedt hiertoe de financiële ruimte. Nadere informatie over GALA en de SPUK volgt. Bij de vijf grote trajecten GALA, IZA, WOZO, een toekomstbestendige Jeugd alsmede voor het programma Kind- en Gezinsbescherming is het van belang, ook voor gemeenten, om verder in te zetten op digitalisering, bijvoorbeeld met standaarden, zodat alle sectoren kunnen signaleren, leren en sturen.

Jeugd

Wat wil het kabinet?

Het rijk en de VNG werken, met aanbieders, professionals en cliënten, aan de Hervormingsagenda Jeugd, die in 2023 start.

De agenda hanteert de volgende leidende principes:

- Passende zorg is beschikbaar voor de meest kwetsbare kinderen en jongeren;
- Versterken veerkracht van kinderen en gezinnen in hun normale dagelijkse leven;

- Minder marktwerking, meer samenwerking en betere inkoop van zorg;
- Verbetering kwaliteit en effectiviteit van de jeugdzorg;
- Betere samenwerking in het Sociaal Domein.

De uitwerking van de agenda beoogt, naast betere en tijdige zorg en ondersteuning op de juiste plek en wanneer dit nodig is, tot een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel te komen.

Zoals verwacht volgt het kabinet hierbij de aflopende financiële reeks uit het advies van de Commissie van Wijzen. Voor het jaar 2023 stelt het kabinet incidenteel € 1,454 miljard extra beschikbaar voor de jeugdzorg. Tegelijkertijd benoemt het kabinet, zoals verwacht, de afbouw van de incidentele middelen. Er wordt verwacht dat gemeenten inzetten op besparingsmaatregelen voor een bedrag van € 374 miljoen op de jeugdzorguitgaven in 2023.

De aanvullende besparingsopgave van € 511 miljoen uit het coalitieakkoord is op dit moment nog volledig als korting verwerkt in het gemeentefonds. Het rijk heeft toegezegd dat de invulling hiervan voor rekening en risico van het rijk komt. Hierover is op dit moment nog geen duidelijkheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten ontvangen in 2023 nog steeds incidentele middelen, tegelijkertijd wordt door het kabinet ingezet op de afbouw van deze middelen. Doordat er sprake is van afbouw, is dit de eerste besparing van € 374 miljoen. Dit betekent dat het van groot belang is dat gemeenten daadkrachtig aan de slag gaan met de geformuleerde maatregelen. De Hervormingsagenda zal de inhoudelijke onderbouwing moeten bieden voor deze besparing.

Integraal Zorg Akkoord (IZA)

Wat wil het kabinet?

De zorg staat onder druk door onder andere vergrijzing, een toenemende zorgvraag en personeelsschaarste. Hierdoor stijgt de komende jaren de vraag naar zorg sneller dan het aanbod. In het Integraal Zorgakkoord (IZA) heeft het kabinet met 13 zorgpartijen afspraken gemaakt over hoe deze uitdagingen de komende jaren aan te pakken. Het doel is het verbeteren van de gezondheid, het inperken van de toenemende vraag naar zorg en het beheersen van de toenemende kosten van de zorg in de Zorgverzekeringswet (Zvw). In het akkoord staat onder meer dat partijen intensiever met elkaar moeten samenwerken, de eerstelijnszorg versterkt moet worden en er meer wordt ingezet op preventie. Ook moet het voor zorgverleners aantrekkelijk zijn en blijven om in de zorg te werken. Het is voor het eerst dat zoveel partijen over de hele breedte van de zorg samen afspraken maken over de koers voor de komende jaren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het VNG-bestuur heeft het IZA ondertekend, onder voorbehoud van instemming door onze leden tijdens de ALV op 2 december. De inhoudelijke overwegingen voor gemeenten om aan het Integraal Zorgakkoord deel te nemen zijn verwoord in de gemeentelijke propositie 'De winst van het sociaal domein', die in 2021 bij de kabinetsformatie aan de informateur is aangeboden.

Onder de titel 'een gezond leven makkelijker maken' pleiten we voor een benadering waarin de gezondheid van de inwoners en de samenleving centraal staan. In het IZA stellen de partijen vast dat er meer aan preventie gedaan moet worden én dat de gezondheidszorg vanuit het perspectief van inwoners ook echt beter kan op dit moment. Bijvoorbeeld door minder versnippering, betere afstemming en tijdiger de juiste hulp bieden. Door dit akkoord wordt een beweging gemaakt van individuele zorg naar gezamenlijke zorg voor een gezond en vitale samenleving, gericht op het verkleinen van gezondheidsachterstanden.

Belangrijk voor gemeenten zijn:

- Afspraken over coördinatie van preventie en de samenhang in de zorg via de regionale preventie-infrastructuur waarvoor de centrale zorgverzekeraar en gemeenten in de regio gezamenlijk het initiatief nemen.

- Domeinoverstijgende samenwerking wordt vereenvoudigd, onder andere door het wegnemen van belemmeringen. Bijvoorbeeld door juridische belemmeringen, strijdige eisen in contractering of verschillende stelsels van financiering.
- De samenwerking tussen het sociaal domein (onder andere wijkteams) en de eerstelijnszorg (huisartsen, lichte ggz en wijkzorg) wordt versterkt, om zo de toegang tot de juiste zorg en ondersteuning te verbeteren.
- Extra inzet op preventie en gezondheidsbevordering voor een gezonde en vitale samenleving en om de instroom in de zorg te beperken.

Naast inhoudelijke betekenis zit er ook een financiële kant aan deelname aan het Integraal Zorgakkoord. In het IZA zit voor gemeenten € 150 miljoen (structureel) voor de regionale preventie-infrastructuur en is er voor gemeenten toegang tot IZA-transformatiemiddelen (€ 1,4 miljard tot 2026). Voor de lokale aanpak van preventie worden aparte afspraken gemaakt in het 'gezond en actief leven akkoord' (GALA) waarvoor gemeenten €180 miljoen structureel ontvangen. IZA en GALA hangen nauw met elkaar samen.

Over de dekking van een deel van het tekort door het Wmo-abonnementstarief is ook een afspraak gemaakt. Daar wordt per 2025 € 110 miljoen voor vrijgemaakt. Een eerste stap in de door gemeenten gewenste compensatie van het abonnementstarief. In de programma's 'Wonen met Ondersteuning en Zorg voor Ouderen' (WOZO) en 'Een Thuis voor Iedereen' worden verdere afspraken gemaakt over de uitwerking van ondersteuning en zorg van inwoners in de thuissituatie.

Zie voor meer informatie ook de recente [Ledenbrief ondertekening IZA](#).

Een passende eigen bijdrage voor de huishoudelijke hulp in de Wmo

Wat wil het kabinet?

Per 2025 wil het kabinet een passende (inkomensafhankelijke) eigen bijdrage in de Wmo invoeren voor de hulp bij het huishouden. Hiermee moet de aanzuigende werking van huishoudelijke hulp worden afgeremd. Het kabinet gaf geen gehoor aan ons dringende verzoek om de inkomensafhankelijke eigen bijdrage ook voor de woonvoorzieningen en hulpmiddelen te laten gelden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dat een gedeeltelijke lastenverlichting per 2025. Door het kabinet is toegezegd dat per 2025 gemeenten met € 110 miljoen worden tegemoetgekomen (zie ook de passage over IZA). Voor de andere voorzieningen dan hulp bij het huishouden blijft het abonnementstarief (de € 19,- per maand) van kracht. Hoe de regeling er precies uit komt te zien wordt in de komende periode uitgewerkt. Met het CAK voeren we op dit moment een uitvoeringstoets uit, waar ook gemeenten bij zijn betrokken.

In de huidige plannen worden gemeenten voor de forse meeruitgaven, op vooral de huishoudelijke hulp en als gevolg van het abonnementstarief in de Wmo, voor 2023 en verder, niet gecompenseerd. Uiterlijk eind 2023 moet het wetgevingstraject zijn afgerond. Er is dan nog een jaar voor de implementatie van de maatregel voor het CAK en gemeenten.

Programma WOZO (Wonen Ondersteuning en Zorg voor Ouderen)

Wat wil het kabinet?

Een 'toekomstbestendige Wmo' is ook van belang voor het toekomstperspectief dat in het programma WOZO wordt geschetst. Voor het beleid specifiek gericht op ouderen wordt dit de nieuwe norm: "zelfstandig als het kan, thuis als het kan, digitaal als het kan".

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het programma WOZO en de vijf actielijnen hierin zijn ook relevant voor gemeenten en het gemeentelijk beleid. WOZO is de opvolger van het programma 'Langer Thuis' van het vorige kabinet. Bij de totstandkoming van dit programma zijn de gemeenten en de VNG betrokken geweest. Wij onderschrijven de noodzaak en de geformuleerde doelen voor de komende jaren, maar er zijn ook

zorgen waardoor we op dit moment nog niet onze 'handtekening' onder het programma kunnen zetten.

Voor gemeenten is het volgende van belang dat:

- Het rijk moet zorgdragen voor de juiste randvoorwaarden, zoals een toereikend budget voor de uitvoering van de Wmo en ruimte in wet- en regelgeving voor de ontschotting.
- De diverse maatregelen in de Wet langdurige zorg (Wlz) en in de toegang tot de Wlz die leiden tot meer uitgaven in het sociaal domein, goed in beeld komen en zij vervolgens kunnen beschikken over voldoende middelen om hun taak te kunnen uitvoeren.
- De afspraken nagekomen worden over de woningbouwproductie voor ouderen. Het gaat om geschikte, toegankelijke en bereikbare woningen en ook voldoende verpleegzorgplekken. Als dat niet gebeurt zullen de Wmo-uitgaven voor gemeenten stijgen.

Standaardisatie in uitvoering en verbeteren doelmatigheid Wmo

Wat wil het kabinet?

Samen met de betrokken partijen werkt het ministerie van VWS verder aan de standaardisatie in de uitvoering van de Wmo, waardoor processen voor gemeenten en aanbieders eenduidiger en eenvoudiger worden en er daardoor meer tijd komt voor maatwerk en betere kwaliteit in de ondersteuning.

Voor het meer doelmatig inzetten van middelen gaat het rijk kijken naar de bewezen (kosten) effectiviteit in de Wmo en zal het de beschikbaarheid en vindbaarheid van kennis over werkzame elementen en de effectiviteit van aanpakken voor professionals in het sociaal domein bevorderen. Samen met de kennisinstituten in het sociaal domein wordt dan ook ingezet op verdere ontwikkeling en toepassing van effectieve interventies. Ook wordt ingezet op verbeteren van de benodigde sturingsinformatie, professionalisering van het sociaal werk, verbeteren van de toegang en optimalisering van de kennisinfrastructuur voor het sociaal domein. Het doel is dat er binnen het sociaal domein meer kennisgedreven wordt gewerkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De verdere standaardisatie in de uitvoering van de Wmo zal op de korte termijn geen directe gevolgen hebben voor gemeenten. In de komende periode wordt er onderzocht en bepaald op welke wijze het berichtenverkeer tussen gemeenten en aanbieders eenvoudiger en meer eensluidend ingericht kan worden. Ook wordt onderzocht op welke wijze de contractering in de Wmo meer gestandaardiseerd kan gaan plaatsvinden, zoals op dit moment ook in de jeugdhulp gebeurt. Voor gemeenten is het van belang dat deze standaardisatie gepaard gaat met behoud van de beleidsruimte.

Het onderzoek naar bewezen (kosten)effectiviteit in de Wmo zal op termijn gevolgen hebben voor gemeenten voor welke interventies, ondersteuning zij (willen) inkopen en/of subsidiëren. De VNG gaat ervan uit dat dit onderzoek gemeenten en de lokale partners, aanbieders, kan helpen om de schaarse middelen meer doelmatig in te zetten. Het is ook hier wel van belang dat de besluitvorming over het wat en het hoe lokaal blijft.

Houdbaarheidsonderzoek naar de Wmo 2015

Wat wil het kabinet?

Al eerder is in de hoofdlijnenbrief toekomst Wmo aangekondigd dat er een houdbaarheidsonderzoek naar de Wmo 2015 komt. Het doel van dit onderzoek is dat rijk en gemeenten gezamenlijk een analyse uitvoeren van hoe het gebruik van de Wmo zich de komende jaren (zo mogelijk 5-20 jaar) zal ontwikkelen, tegen de achtergrond van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen. Op basis van deze analyse kunnen de betrokken partijen keuzes maken over de inrichting van de Wmo 2015 in de toekomst.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is goed nieuws dat dit onderzoek nu daadwerkelijk van start gaat en er goed gekeken gaat worden naar wat er nodig is voor gemeenten om de Wmo in de komende jaren op een goede en verantwoorde wijze uit te kunnen blijven voeren, maar ook om te onderzoeken wat er mogelijk anders moet en kan. Het CPB dat het onderzoek gaat uitvoeren heeft inmiddels aangegeven maximaal 8 jaar vooruit te kunnen kijken.

Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking

Wat wil het kabinet?

In de programmatische uitwerking van de 'Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking' werkt het kabinet in de komende periode via zes concrete onderwerpen verder aan het ondersteunen van de beweging naar een toekomstbestendige gehandicaptenzorg.

1. complexe zorg (onder andere inzet op vroegsignalering)
2. zorg en ondersteuning aan mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB)
3. verbetering van de cliëntondersteuning
4. zorgtechnologie en innovatie (onder andere implementatie en opschaling technologie)
5. een gerichte aanpak voor arbeidsmarkt en vakmanschap;
6. mensen met een beperking die een levenslange, levensbrede, ondersteuningsvraag hebben in het gemeentelijk domein (bijvoorbeeld dagbesteding en/of begeleiding vanuit de Wmo). Er is een apart hoofdstuk over de Wmo in opgenomen.

Ook start in 2024 de landelijke regeling gespecialiseerde cliëntondersteuning voor mensen (met een beperking) met complexe zorgvragen/problematiek, waarvoor de cliëntondersteuning vanuit de Wmo en Wlz onvoldoende kan bieden. Deze regeling wordt door het ministerie van VWS in 2023 vormgegeven. De doelstelling is om in 2024 met een nieuwe organisatie de gespecialiseerde cliëntondersteuning gebundeld aan te kunnen bieden. Daarbij is het voor het ministerie de bedoeling om te komen tot een 'leerloop' waarin de geleerde lessen worden ingebracht bij gemeenten en bij verschillende andere instanties.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De uitvoering van het programma zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking raakt ook gemeenten. Denk hierbij aan de begeleiding of ondersteuning van mensen met bijvoorbeeld een LVB, autisme, complexe en/of levenslange beperking. De VNG begrijpt dat er voor deze doelgroep nu een inhaalslag en extra aandacht nodig is. Het doel is dat deze inzet, met zo'n specifiek programma, straks niet meer nodig is en de ondersteuning en begeleiding van ook deze doelgroep regulier onderdeel is van het sociaal domein.

De landelijke regeling voor de gespecialiseerde cliëntondersteuning wordt betaald uit de begroting van VWS. Dit is dus geen uitname uit het gemeentefonds. De VNG heeft eerder bij het ministerie van VWS aangegeven dat de uitvoering van deze landelijke regeling per 2024 in nauw overleg moet met de uitvoering van de cliëntondersteuning vanuit gemeenten (Wmo) en zorgkantoren (Wlz) in de regio's tot stand moet komen.

Maatschappelijk Opvang

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet de intensivering van de aanpak van dakloosheid, die onder het vorige kabinet werd ingezet, voort. Hiervoor is per jaar structureel € 65 miljoen extra beschikbaar. Dit najaar werken vele partijen samen in een brede coalitie om te komen tot een gedragen Plan van Aanpak, waarbij preventie en Wonen Eerst een plek zullen krijgen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het gaat om een zeer terechte impuls op een beleidsterrein dat (onder de huidige omstandigheden) meer aandacht vraagt. Het is niet zeker of de ambitie haalbaar is om in 2030 dakloosheid te beëindigen. De middelen worden via een specifieke uitkering beschikbaar gesteld. Deze keuze maakt

dat gemeenten langer op duidelijkheid moeten wachten en met meer verantwoordingslasten te maken krijgen. Een risico is dat de middelen pas in de loop van 2023 kunnen worden ingezet.

Beschermd Wonen

Wat wil het kabinet?

Voor het voortzetten van de beweging naar een Beschermd Thuis is de doordecentralisatie van Beschermd Wonen (BW) een onmisbare stap. De staatssecretaris voor Jeugd en Preventie heeft dit op 30 juni in een bestuurlijk overleg met gemeenten bevestigd. Ook de invoering van een woonplaatsbeginsel BW en een objectief verdeelmodel BW wil de staatssecretaris doorzetten. Eind september informeert de staatssecretaris de Kamer hierover. Deze plannen hebben nog geen invloed op de financiële middelen die de centrumgemeenten voor beschermd wonen krijgen in 2023.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Pas vanaf 2024 zal de invoering van een objectief verdeelmodel voor beschermd wonen en een woonplaatsbeginsel beschermd wonen gevolgen hebben alle gemeenten. Daarbij geldt een geleidelijk ingroeipad. Het rijk en gemeenten werken samen aan het inbouwen van voldoende waarborgen om tegemoet te komen aan de aandachtspunten en risico's die aan de doordecentralisatie verbonden zijn. Zo wil de staatssecretaris wettelijk verplichten dat gemeenten samenwerken bij de inkoop en bekostiging van BW. Gemeenten maken daarover (ook nu al) samen afspraken op basis van de norm voor opdrachtgeverschap. De staatssecretaris verruimt met deze voorgenoemde wetgeving de mogelijkheid om bij een gemeente of samenwerkende gemeenten in te grijpen als de beschikbaarheid van BW voor inwoners onvoldoende is.

Vertraagde instroom in de Wlz

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil stimuleren dat er wordt ingezet op activiteiten en maatregelen in het sociaal domein die bijdragen aan vertraagde instroom in de Wlz. Met de Wet domeinoverstijgende financiering regelt het kabinet dat zorgkantoren hier uit de Wlz aan kunnen mee betalen. In aanloop naar implementatie van deze wet worden via een specifieke uitkering middelen beschikbaar gesteld voor gemeenten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen per 2023 aanspraak maken op een bijdrage aan de inkoop en organisatie van deze activiteiten. Op basis van een plan samen met het zorgkantoor. Het gaat om € 10 miljoen op jaarbasis, in de tijd iets oplopend.

Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat wil het kabinet?

Het ministerie van VWS werkt in 2023 aan de doorontwikkeling van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling door te focussen op het doorbreken van de cirkel van geweld. Dit gebeurt soms in samenwerking met andere departementen en via specifieke programma's of actieplannen. Hierbij wordt ingezet op diverse thema's, zoals de doorontwikkeling van het gebruik van de meldcode, het versterken van een laagdrempelige hulp en adviesstructuur, (zorg voor de) pleger, deskundigheidsbevordering in traumabehandeling, de aanpak van ouderenmishandeling (met name seksueel grensoverschrijdend gedrag) en seksueel geweld (met name loverboyproblematiek en mensenhandel).

Wat betekent dit voor gemeenten?

De begroting van VWS bevat expliciete verwachtingen over de rol van gemeenten bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zo moeten volgens deze begroting gemeenten zorgen voor een stelsel waarin bij onveiligheid (in huiselijke kring) voldoende zorg is zodat het geweld kan stoppen en duurzaam wordt opgelost. Ook hebben gemeenten, professionals en organisaties volgens het kabinet een rol bij het veilig opgroeien van kinderen. Naast eerdergenoemde inhoudelijke thema's, faciliteert het ministerie van VWS de VNG, het Landelijk Netwerk Veilig Thuis en Valente om met gemeenten en aanbieders en met inzet van ervaringskennis de dienstverlening van de

vrouwenopvanginstellingen en Veilig Thuis door te ontwikkelen. Ook worden in 2023 de regio's ondersteund bij het verder verbeteren van de steun, hulp en bescherming van gezinnen die te maken hebben met geweld of waar ontwikkelingsbedreiging van een kind aan de orde is.

VN-verdrag Handicap

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil doorgaan met de inzet op de implementatie van VN-verdrag Handicap. De verantwoordelijkheid voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap is structureel en vraagt dus ook in 2023 en volgende jaren verdere inspanning.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Zeker nu het rijk aangeeft dat de verantwoordelijkheid voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap structureel is, is het voor gemeenten van belang dat zij blijven werken aan hun Lokale Inclusie Agenda. Uiteraard doen gemeenten dit samen met ervaringsdeskundige inwoners.

Toezicht Wmo

Wat wil het kabinet?

Gemeentelijk toezicht op rechtmatigheid richt zich op de aanpak van zorgfraude van zorgaanbieders die Wmo leveren. Gemeentelijk toezicht op kwaliteit richt zich op de kwaliteit van de Wmo-ondersteuning. De eerste jaren waren gemeenten vooral bezig om de zorg te organiseren. Toezicht en handhaving kwamen daar achteraan. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd heeft tot taak toezicht te houden op de gemeentelijke uitvoering van het Wmo-toezicht en constateert dat de professionalisering van het toezicht niet snel genoeg gaat.

Om het toezicht sneller te verbeteren wil de minister van VWS de Wmo-toezichthouder een duidelijke taakomschrijving meegeven. Daartoe worden in 2023 de randvoorwaarden voor de Wmo-toezichthouder in de wet- en regelgeving geborgd. Daarnaast onderzoekt de minister de mogelijkheden om het toezicht op regionaal niveau te organiseren. En wordt gezien of specifieke monitoring van het gemeentelijk toezicht wenselijk is. Het kabinet stelt hiervoor geen financiële middelen beschikbaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voornemens leveren voor gemeenten een verzwaring van hun toezichtstaken op, zonder dat daar een budgettaire bijdrage van het rijk tegenover staat. Nu moeten gemeenten toezien op de naleving van de Wmo, maar er is geen vereiste in de wet dat een toezichthouder moet worden aangesteld. Noch om onderzoek naar mogelijke fraude uit te voeren, noch om te toetsen op de kwaliteit van zorg. Slechts voor een gedeelte van het toezicht op kwaliteit, namelijk het toezicht op calamiteiten, is in de wet een toezichthouder voorzien. Ook het punt van de regionalisering heeft gevolgen voor gemeenten. Er zal een verplichting ontstaan tot samenwerking. Op welke niveau de samenwerking van gemeenten op Wmo-toezicht vorm krijgt is nog niet duidelijk.

De VNG heeft berekend dat om het toezicht te kunnen intensiveren, een inzet van mensen en middelen vereist is. Daarvoor is tenminste € 85 miljoen nodig, gemiddeld twee fte per gemeente.

PGB 2.0

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil het programma PGB 2.0 afronden en de transitie naar beheer inzetten. Ontwikkeling stopt daarmee niet, maar volgt de snelheid die past bij structureel beheer. De kosten die de Sociale Verzekeringsbank (SVB) maakt zijn vanaf dat moment uitvoeringskosten. Daarnaast zijn er kosten voor beheer en doorontwikkeling van het PGB 2.0-systeem en wordt er gesproken van subsidies voor PGB. Deze bedragen worden niet nader gespecificeerd. De Kamer wordt eind 2022 geïnformeerd over de stand van zaken. Ook is een stappenplan toegezegd rondom de overdracht van het beheer naar de SVB.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Steeds meer PGB-budgethouders kunnen al werken met het digitale systeem PGB 2.0. Een groot aantal zorgkantoren is aangesloten. Inmiddels zijn zes gemeenten aangesloten, zij gebruiken de

huidige versie van het systeem dat nog niet helemaal voldoet en waarvan de werking momenteel wordt geëvalueerd. Er wordt nog gewerkt aan de realisatie van aanvullende functionaliteiten voor gemeenten. Er is nog geen concrete planning voor de aansluiting van gemeenten op PGB 2.0. Aan het einde van dit jaar wordt meer duidelijkheid verwacht.

Eerder is afgesproken dat de kosten voor de realisatie van het PGB 2.0-systeem en de ondersteuning van gemeenten bij de implementatie worden gedragen door het ministerie van VWS. Dit geldt eveneens voor de kosten gerelateerd aan het onderhoud van het huidige PGB 1.0-systeem.

Sinds 2016 brengt de SVB een deel van de uitvoeringskosten van het trekkingsrecht PGB in rekening bij de gemeenten. Het daarmee gemoeide bedrag is gebaseerd op het aantal actieve zorgovereenkomsten in het kader van de Jeugdwet en de Wmo. Om de gemeenten in staat te stellen deze kosten te dragen is in 2015 een toevoeging gedaan op het macrobudget vanwege de extra taken die gemeenten erbij hebben gekregen in het kader van de Jeugdwet en de Wmo. De VNG en het ministerie van VWS zijn overeengekomen om met ingang van 2023 een structureel bedrag van € 27,2 miljoen per jaar uit te nemen uit het Gemeentefonds ten behoeve van de uitvoeringskosten van de SVB voor de Jeugdwet en de Wmo. Deze afspraak wordt na vier jaar geëvalueerd.

10 Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking

Veiligheid en rechtsstaatontwikkeling

Wat wil het kabinet?

Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking wil het kabinet werken aan vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling door in te zetten op conflictpreventie, bemiddeling en inclusief bestuur op lokaal en nationaal niveau. Om hier aan bij te dragen, is in 2022 onder meer het meerjarig, multi-thematisch partnerschap tussen het ministerie van BHOS en de VNG gestart. Dit partnerschap richt zich op het versterken van lokaal bestuur en lokale weerbaarheid in ontwikkelingslanden, met behulp van de kennis en expertise in Nederlandse gemeenten. Vanaf 1 oktober 2022 wordt binnen dit partnerschap ook een Nederlandse bijdrage geleverd aan wederopbouw op lokaal niveau in door de oorlog getroffen gemeenten in Oekraïne. Het kabinet besteedt gedurende de looptijd van het partnerschap van vijf jaar € 50 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Versillende Nederlandse gemeenten zijn betrokken geweest bij de ontwikkeling en eerste implementatie van het programma. Bij gemeenten zit veel relevante expertise. Die kan op verschillende manieren worden ingebracht, zowel ad-hoc als structureel. Gemeenten die in internationaal verband willen bijdragen aan de versterking van lokaal bestuur kunnen hun interesse kenbaar maken bij VNG International.

Migratie

Wat wil het kabinet?

Het kabinet zet zich op internationaal niveau in voor terugkeer en herintegratie van migranten en het tegengaan van mensenhandel en -smokkel. Het kabinet ondersteunt programma's en partnerschappen voor betere migratiesamenwerking met herkomst- en transitlanden. Ook verhoogt het kabinet het budget voor opvang en bescherming in de regio van herkomst. Hiermee wil het kabinet kwetsbare gastgemeenschappen ondersteunen en vluchtelingen aldaar een beter perspectief geven door te voorzien in basisbehoeften.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Van gemeenten wordt veel gevraagd wanneer het gaat om de opvang van grote aantallen vluchtelingen en asielzoekers. Het kabinet probeert met deze beleidsinzet vluchtelingen betere opvang te bieden in de regio van de landen van herkomst. Migratie is één van de thema's van het strategische partnerschap tussen de VNG en het ministerie, waarin Nederlandse gemeenten hun expertise kunnen delen.

Economie

Wat wil het kabinet?

Het kabinet wil het internationaal verdienvermogen van het Nederlandse bedrijfsleven versterken en het internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) door het Nederlandse bedrijfsleven bevorderen. Het kabinet wil hiermee ook het bedrijfsleven stimuleren om een actieve bijdrage te leveren aan de Sustainable Development Goals (SDGs) van de VN. Het kabinet zet hiertoe structureel in op programma's die het ondernemen volgens de Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)- richtlijnen ondersteunen. Ook zet het kabinet in op Europese IMVO-regelgeving.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten die zelf (veelal in regioverband) de internationale oriëntatie van hun bedrijfsleven willen versterken, kunnen daarbij gebruikmaken van de ondersteuningsstructuur van de rijksoverheid. Net als het kabinet kunnen ook gemeenten daarbij bevorderen dat (I)MVO-richtlijnen gerespecteerd worden, bijvoorbeeld bij de voorbereiding en uitvoering van inkomende en uitgaande internationale handelsmissies.

Sustainable Development Goals

Wat wil het kabinet?

Het kabinet geeft de Sustainable Development Goals van de VN een prominente rol in het beleid voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking. Het kabinet wil op verschillende manieren bijdragen aan duurzame ontwikkeling op internationaal niveau en koppelt deze ambities aan de SDGs. Ook wordt de effectiviteit en doelmatigheid van het BHOS-beleid gemeten aan de hand van streefwaarden en indicatoren ontleend uit de SDG-agenda.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De SDGs zijn ook voor Nederlandse gemeenten relevant, aangezien de doelstellingen vaak betrekking hebben op thema's die op decentraal niveau worden gecoördineerd en/of uitgevoerd. Nederlandse gemeenten kunnen de SDGs opnemen in het gemeentebestuur en zich aansluiten bij het VNG-netwerk Gemeenten4GlobalGoals.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93
info@vng.nl

september 2022

vng.nl